

HVEM STRAFFES?

Straffedes sosiale bakgrunn

Kandidatnummer: 405

Veileder: Ragnhild Hennum

Leveringsfrist: 25 nov

(* regelverk for spesialoppgave på:

<http://www.jus.uio.no/studier/regelverk/utf-forskr-vedlegg-i.html>

regelverk for masteroppgave på:

<http://www.jus.uio.no/studier/regelverk/master/eksamensforskrift/kap6.html>)

Til sammen 17146 ord

25.11.2005

1	Innledning	4
1.1	Tema og Problemstilling	4
1.2	Metode og avgrensning	5
1.3	Oppgavens oppbygning	6
2	Hva kjennetegner de som straffes og de innsatte	8
2.1	Rustads undersøkelse	8
2.1.1	Oppgavens tema og problemstilling.....	8
2.1.2	Metode og kjennetegnene.....	8
2.2	Torbjørn Skardhamars undersøkelse	11
2.2.1	Oppgavens tema og problemstilling.....	11
3	Hvorfor har de straffede disse kjennetegnene?	14
3.1	Kjønn	14
3.1.1	Det er menn	15
3.1.2	Biologisk teori.....	15
3.1.3	kjønnsrolleteoriene	17
3.1.4	Deltakerteorien	19
3.1.5	Kontrollteorien	21
3.1.6	Utstøtelseorien.....	22
3.1.7	Straffeapparatets behandling av menn og kvinner	24
3.2	Alder	27
3.2.1	Alder.....	27
3.2.2	De er unge	27
3.2.3	”Risiko alder”	28
3.2.4	Fra voksne til de unge	29
3.2.5	Ungdomskriminalitet og delkulturer	30
3.2.6	De er voksne.....	33
3.2.7	Straffeapparatets behandling av unge og voksne	33
3.3	Bosted	35
3.3.1	De bor i byer.....	36
3.3.2	Landsby samfunn	36
3.3.3	Storby samfunn	37
3.3.4	Urbanisering.....	38
3.3.5	Løst eller tett samfunn.....	39
3.3.6	Primær og sekundær kontroll	40
3.3.7	Teorien om anomisk samfunn	40
3.3.8	Teorien om kriminalitet som et kulturbestemt fenomen	41
3.3.9	Teorien om kriminalitet som samfunnsskapt	42
3.4	Sosial nettverk	43
3.4.1	De er enslige og ensomme	44
3.4.2	Den sosiale kontroll teori	44

3.4.3 Primære og sekundære kontrollens betydningen for det sosiale nettverket.....	46
3.6 Utdanningsnivået	46
3.6.1 De har lav utdannelse	47
3.6.2 Forhold til skolen	47
3.6.3 Skoletapere.....	48
4 Avslutning.....	50
4.1 Kort oppsummering av kjennetegnene.....	50
4.2 Resultatenes betydning.....	54
5 Litteraturliste.....	56

1 Innledning

Nils Christie beskriver de registrerte lovbrøyttere slik; ” de er menn, de er skoletapere, de er sosiale tapere....”¹

1.1 Tema og Problemstilling

I denne oppgaven skal jeg ta for meg de registrerte lovbrøytterne, jeg skal se på hvilke kjennetegn de registrerte lovbrøytterne har. Hvem det er som ender opp med å bli registrert som lovbrøytter.

Jeg skal sammenlikne de registrerte lovbrøytterne med resten av befolkningen, se hva som kjennetegner de registrerte lovbrøytterne og forsøke å forklare hvorfor de har disse kjennetegnene.

Undersøkelser gjort nasjonalt og internasjonalt gir oss en oversikt over hvilke sosioøkonomiske faktorer som kjennetegner de som registreres for lovbrudd.

Det er blitt foretatt flere forskjellige typer undersøkelser i Norge. Et påfallende trekk er at undersøkelsene stort sett viser det samme bildet når man ser på de registrerte lovbrøytternes sosioøkonomiske kjennetegn.

Videre skal det fokuseres på undersøkelsene om de sosioøkonomiske forholdet til de registrerte lovbrøyttere. Sentrale spørsmål som skal drøftes her er; hva disse undersøkelsene viser og hvorfor det er slik.

Oppgaven skal vise at det går en rød tråd gjennom undersøkelsene jeg tar for meg her. Den røde tråden er kjennetegnene ved de registrerte lovbrøyttere. De samme kjennetegnene dukker opp i alle undersøkelsene.

Oppgaven omhandler et tema som berører kriminologi, rettssosiologi og samfunnet som helhet.

¹ Christie (1975) s 75.

1.2 Metode og avgrensning

Denne oppgaven skiller seg fra tradisjonelle juridiske eller rettsdogmatiske oppgaver. I denne oppgaven forsøker jeg ikke å finne frem til gjeldende rett ved å bruke rettskilder og rettskildelære. I stede forsøker jeg å beskrive de kjennetegnene som de sosiologiske undersøkelsene har funnet om de straffede og innsatte i Norge. Ved bruk av ulike undersøkelser og litteratur fra kriminologi og retts sosiologi prøver jeg først å kartlegge hvilke sosioøkonomiske kjennetegn de straffede har og deretter forsøker jeg å svare på hvorfor dette er tilfellet.

Under oppgaven vil jeg fokusere mest på to undersøkelser foretatt av Rustad² og Skardhamar³. Samt noe statistikk fra Statistisk sentralbyrå og enkelte fagbøker i kriminologi. Undersøkelsen til Rustad handler om de straffede,⁴ levekår og sosiale bakgrunn sammenlignet med resten av befolkningen.⁵ Mens Skardhamar undersøker de innsattes levekår i norske fengsler sammenlignet med resten av befolkningen.

Jeg har valgt å ta for meg de to undersøkelsene, fordi undersøkelsene er gjort med forskjellige utvalg, de er forholdsvis nye, og begge undersøkelsene er gjort på norske forhold. Begge undersøkelsene sammenligner også med befolkningen for øvrig, noe som er interessant for å kunne belyse hvordan de straffede skiller seg fra befolkningen for øvrig.

Tallene i kriminalstatistikken gir ikke nok detalj opplysninger til at oppgaven kunne basere seg bare på tall fra kriminalstatistikken, derfor var jeg nødt til å bruke andre undersøkelser. Ved bruk av undersøkelsene kan jeg på en oversiktlig måte fremstille kjennetegnene, og vise på hvilke sosioøkonomiske faktorer de registrerte lovbrøtterne skiller seg fra befolkningen for øvrig.

² Rustad (2004).

³ Skardhamar (2002).

⁴ Straffede: alle som har fått en straffereaksjon.

⁵ Hun undersøker også de innsatte i fengslene sammenlignet med de straffede som har fått en annen reaksjon.

Begge undersøkelsene viser registrert lovbrudd. En handling som er blitt anmeldt og fått status som lovbrudd. Det er imidlertid en del lovbrudd som ikke blir registrert fordi de ikke blir oppdaget eller anmeldt, disse kalles mørketall.⁶ Dette er lovbrudd som ikke kommer med i statistikken, fordi de ikke er oppdaget eller anmeldt. Dermed gjelder undersøkelsene bare registrerte lovbrudd og det samme vil jeg ta utgangspunkt i. Siden mørketallene ikke blir registrert, vil man heller aldri kunne få oversikt over hvor stor andel av befolkningen som i virkeligheten begår lovbrudd.

Siden materialet på dette feltet er ganske stort, har jeg av hensyn til tiden jeg har på oppgaven og muligheten til å fordype meg valgt å begrense meg til kjennetegnene til de straffede og innsatte i Norge. Jeg har derfor valgt å ikke gå dypere inn på noen av forholdene i andre land, men ser kort på hvilke kjennetegn lovbrysterne i andre land har for å sammenligne kjennetegnene med Norge. Jeg vil også avgrense meg fra å skrive om rusmisbrukere, lovbrysterens økonomi, utledninger som ikke har hatt grunnskole opplæring i Norge og utenlandske statsborgere som straffes. Utledninger som ikke har grunnskole opplæring i Norge og utenlandske statsborgere har jeg valgt å avgrense fra fordi Rustad og Skardhamar avgrenser sine undersøkelser slik, det er heller ikke mulig å finne andre entydige data om disse områdene.

Jeg vil i oppgaven min komme litt inn på undersøkelser gjort i utlandet, blant annet en dansk undersøkelse⁷. Rustad har blant annet tatt utgangspunkt i den undersøkelsen når hun sammenligner funnene i sin egen undersøkelse. Andre utenlandske undersøkelser blir også brukt, men først og fremst som hjelp til å forklare funnene i Rustads og Skardhamars undersøkelser.

1.3 Oppgavens oppbygning

Oppgaven består av to deler. Den første delen er en beskrivelse av funnene i undersøkelsene til Rustad og Skardhamar. Hva de har undersøkt, hvilken metode de har brukt og hva de har funnet. I del to gjør jeg rede for og analyserer de forskjellige kjennetegnene, og prøver å finne

⁶ Høigård (1997) s 69.

⁷ Kyvsgaard (1989).

ut hvorfor det er slik at akkurat disse blir straffet og fengslet. Til slutt vil jeg foreta en oppsummerende avslutning.

2 Hva kjennetegner de som straffes og de innsatte

Siden jeg har tatt utgangspunkt i to undersøkelser som jeg skal bruke videre for å se hvilke kjennetegn de registrerte lovbrøyttere har, skal jeg nedenfor først gjøre rede for funnene som Rustad og Skardhamar finner i sine undersøkelser.

2.1 *Rustads undersøkelse*

2.1.1 Oppgavens tema og problemstilling

Temaet i Rustads avhandlingen⁸ er å se de straffedes levekår ut fra en ressurstankegang. Hun prøver å få en oversikt over de straffedes levekår og fordeling av ressursene i forhold til resten av befolkningen. Deretter prøver hun å få en oversikt over om det er noe forskjell mellom de som har fått en dom på ubetinget fengsel, i forhold til de som har fått en mildere reaksjon som betinget fengsel, bot eller samfunnstjeneste.⁹

2.1.2 Metode og kjennetegnene

Dataene brukt i Rustads undersøkelse er hentet fra Statistisk sentralbyrå. Dataene for resten av befolkningen er utlevert fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste. Fra disse dataene er det plukket ut et tilfeldig utvalg. Utvalget i befolkningen skal være lik utvalget av straffede. Dette gir Rustad sammenlignbare utvalg.

Rustads undersøkelse tar utgangspunkt i alle bosatte over 17 år som ble gitt en straff/reaksjon i 1999. Videre tar hun utgangspunkt i like mange personer over 17 år i den generelle befolkningen, slik at hun lettere kan sammenligne og få bedre oversikt. De straffede i undersøkelsen er registrert med hovedlovbrudd.¹⁰ Undersøkelsen omfatter bare personer som

⁸ Rustad hovedfag i kriminologi (2004): "For mye av ingenting... straffedes levekår og sosiale bakgrunn".

⁹ Samfunnstjeneste: nå heter det samfunnsstraff, men Rustads materiale er fra tiden før lovendring.

¹⁰ En person er kun registret en gang, selv om vedkommende har begått flere lovbrudd, i det året som undersøkelsen omfatter.

har norsk statsborgerskap og som er bosatt i Norge. Rustad har avgrenset undersøkelsen ved å ikke ta med personer med utenlandsk statsborgerskap.

I avhandlingen sier Rustad at ”...i forbindelse med dette arbeidet ble jeg klar over at det ikke fantes noe særlig mer systematisk informasjon om personene som blir straffet enn deres kjønn og alder..”¹¹.

Rustad undersøker de straffedes kjønn, alder, bosted, innvandringsbakgrunn, sivilstand, familietype, utdanningsnivå og økonomi.

Kjennetegnene som Rustad finner når det gjelder kjønn er at andelen av kvinnelige lovbrøyttere er på vei oppover. Det har vært en fordobling av kvinnelige lovbrøyttere de siste 20 årene (fra 1980 til 2000). Denne økningen stemmer overens med andre lands undersøkelser som er blitt gjort på dette området.¹² Selv om det har vært en økning i andelen av kvinnelige lovbrøyttere så er de fortsatt underrepresentert, Rustad finner i sin undersøkelse at i 1999 var 14,3% av de registrerte straffede som var kvinner. Selv med økende andel av kvinnelige lovbrøyttere er det fortsatt menn som i hovedsak er registrert straffet.

Når det gjelder alder så finner Rustad at det er de unge som dominerer. Undersøkelsen viser at 47% av de straffede er under 26 år, sammenlignet med befolkningen der kun 17% er under 26 år.¹³

Undersøkelsen viser når det gjelder bosted at langt over halvparten (83 %) av de straffede kommer fra tettbygde strøk, sammenlignet med befolkningen for øvrig der 74% av befolkningen kommer fra tettbygde strøk. Den samme tendensen vises også i en annen undersøkelse gjort i 1981¹⁴. Dette stemmer godt overens med det forskning nasjonalt og internasjonal har vist, de som begår lovbrudd har som oftest sitt bosted i tettbygde strøk.¹⁵

Sivilstanden viser klare forskjeller mellom de straffede og befolkningen. Undersøkelsen viser at flertallet av de straffede er enslige. Blant de straffede er det hele 72% som er ugifte mens

¹¹ Rustad (2004) s 15.

¹² Kyvvsgaard (1989), Thams (1979).

¹³ Rustad (2004) s 56.

¹⁴ Otnes (1981).

¹⁵ Christie (1982), Balvig og Høigård (1988), Fridhov (1991), Nilsson og Tham (1999).

det i befolkningen er 33% som er ugifte. I befolkningen er det 49% som er gift mens den er 12% for de straffede. Det er altså 4 ganger så mange som er gift i befolkningen for øvrig sammenliknet med de straffede. Dette bilde kan også bli noe skjevt, på grunn av at en stor andel av de straffede er unge.¹⁶ De straffede mellom 17 og 26 år er fortsatt i ungdomsperioden, og de har så vidt i slutten av denne perioden begynt å tenke på gifteplaner. Ved bruk av variabelen alder får man en bedre oversikt over sivilstanden. Undersøkelsen viser at de straffede over 36 år er den gruppen som skiller seg mest ut. Her er det hele 34% av de straffede som er ugifte i motsetning til befolkningen der prosenten på de ugifte er på 12%.

68% av de straffede har en utdanning som går til videregående skole eller lavere, mens andelen i befolkningen med denne utdanningslengden er 52%. Også her blir bildet uklart, en person er ferdig på videregående når vedkommende er mellom 18-19 år. En oversikt delt i alder vil kunne gi oss mer data. En forskjell ser man når det gjelder de straffede over 22 år, i en alder av 22 år har de fleste ungdommene fullført videregående skole og enkelte er under høyere utdanning. Rustad finner at andelen av de straffede i aldersgruppen 22-26 år er på 65,5% som ikke har fullført videregående skole, denne andelen er mye høyere enn for resten av befolkningen der prosenten er på 24,4%.

Rustad viser ved hjelp av kjennetegnene at det er klare forskjeller mellom de straffede og resten av befolkningen.

Undersøkelsen viser at det er en rekke sosioøkonomiske problemer som oppstår hos de som straffes. Alle kjennetegnene som Rustad finner i undersøkelsen på en lovbrøyer trekker i en negativ retning. Undersøkelsen viser at dette er en gruppe med få muligheter i livet, der de har mer negativt å se frem til enn positivt.

Videre har Rustad sett på de straffede som har fått en fengselsdom mot de som har fått en annen mildere reaksjon.

De samme kjennetegnene viste seg her som over. Rustad kommer frem til at de straffede som har fått en ubetinget fengselsdom er den gruppen som kommer dårligst ut sammenliknet med de straffede som har fått en mildere reaksjon som betinget fengsel eller bot. Man kan summere opp undersøkelsen ved å si at de straffede har en dårligere livssituasjon enn befolkningen for øvrig, og de fengseldømte har igjen enda dårligere livssituasjon blant de

¹⁶ Rustad (2004) s 63.

straffede. Faktorer som de skiller seg ut på er kjønn; de er menn, alder; de er unge, utdanning; de har liten utdanning, sosialt nettverk; de er enslige.

2.2 Torbjørn Skardhamars undersøkelse

2.2.1 Oppgavens tema og problemstilling

Skardhamar sin hovedfagavhandling¹⁷ tar utgangspunkt i de innsatte i norske fengsler. Det er lite å hente av informasjon på dette feltet fra før av. Dermed er det ikke mye han kan sammenligne med fra andre undersøkelser på dette feltet. Han tar for seg en sammenligning av de innsatte med resten av befolkningen. Også Skardhamar bruker andre undersøkelser for å sammenligne.¹⁸

2.2.2 Metode og kjennetegnene

Metoden Skardhamar har brukt er spørreskjemaer, der mange av spørsmålene i undersøkelsene er hentet fra Statistisk sentral byrås levekårsundersøkelser. Slik kan han lettere sammenligne fangebefolkningens levekår med normalbefolkningens levekår. Skardhamar har foretatt en del avgrensninger. Undersøkelsen omhandler den vanlige fangegruppen, derfor gjelder undersøkelsen kun de innsatte i kretsfengslene og ikke de innsatte i landsfengslene. De innsatte i kretsfengslene er som oftest dømt til kortere straffer. De sitter som oftest inne på en dom for tradisjonell kriminalitet. Et unntak fra kretsfengslene er gjort, de innsatte ved Bredtveit kvinnefengsel som er et landsfengsel er med i undersøkelsen. Dette unntaket er for at oppgaven skulle ha en større andel av kvinner i utvalget. Videre har Skardhamar avgrenset til innsatte som har bodd i Norge siden de var 8 år og er oppvokst her. Undersøkelsen avgrenser altså ikke etter statsborgerskap, men etter oppholdstid i Norge. Samtidig er alle de innsatte som er under 18 år utelukket.

I tillegg til å svare på spørreskjemaene fikk alle de innsatte i de fengslene Skardhamar var på

¹⁷ Skardhamar hovedfag i kriminologi (2002): "Levekår og livssituasjonen blant innsatte i norske fengsler."

¹⁸ Nilsson og Tham (1999), Kyvsgaard (1997)

besøk hos tilbud om personlig intervju. Med denne type undersøkelsesmetode mente Skardhamar at han lettere vil kunne forstå hva de innsatte hadde svart på. Samtidig mente han at det var store sjanser for at en del av de innsatte hadde lese og skrive vansker, og ved å gi et tilbud om personlig intervju fikk disse også mulighet til å delta.¹⁹

Undersøkelsen tok sikte på å kartlegge de innsattes kjønn, alder, utdanning, oppvekst, levekår og økonomi gjennom oppveksten.

Undersøkelsen har sitt utgangspunkt i kretsfengslene, derfor er det naturlig at de som er langtidspådomte ikke er med i undersøkelsen. Det vil si at de straffede med en dom på over 3 år er utelukket fra undersøkelsen.²⁰ Med unntak av noen av de kvinnelige innsatte fra Bredveit landsfengsel med lange straffer som er med i undersøkelsen.

Antallet på kvinner som var med i undersøkelsen var på 37, derfor hadde Skardhamar begrensede muligheter til å si noe om forskjellen når det gjaldt kjønn. Han har på bakgrunn av kriminologisk litteratur lagt til grunn at det er grunn til å tro at det er forskjell på de kvinnelige og mannlige innsattes levekår. Han mener også det er grunn til å tro at kvinnene er enda dårligere stilt enn mennene.²¹ Ut fra materialet Skardhamar samlet inn, har han ikke trukket noen sikker konklusjon når det gjaldt kjønn.

Når det gjelder alder så er de innsatte over 41 år underrepresentert, dette kan skyldes at flertallet av de over 41 år er dømt til langtids dommer over 3 år, og dermed faller de utenfor undersøkelsen. Funnene i undersøkelsen viser at jo eldre man blir jo høyere blir oddsen for å være med i utvalget. Skardhamar finner at aldersgruppen mellom 31-40 år er overrepresentert blant de innsatte i undersøkelsen. Det vil si at det er den voksne gruppen som dominerer i skardhamars undersøkelse.

I undersøkelsen fant Skardhamar at hele 64% av de innsatte bodde hjemme under sin skolegang. Samtidig finner han at flere av de innsatte hadde enten en eller flere ugunstige oppvekstår. Blant variablene har Skardhamar listet opp; opplevelse av å ha hatt det økonomisk vanskelig, her var det 30% som sa de hadde det vanskelig under oppveksten.

¹⁹ Skardhamar (2002) s 12.

²⁰ Skardhamar (2002) s 21.

²¹ Skardhamar (2002) s 13.

Halvparten av de innsatte svarte at det forekom alvorlige motsetninger i hjemmet under oppveksten, sammenlignet med befolkningen for øvrig utgjorde dette på 12%. 34% svarte at de ble utsatt for mishandling under oppveksten, noen lignende data har man ikke for befolkningen for øvrig. Undersøkelse gjort i Sverige viser at for alvorlig mishandling er prosenten under 1%.²² Hvis dette er tilfellet i Norge også blir skillen mellom befolkningen og de innsatte betydelig. 40% av de innsatte svarte at en eller begge foreldrene hadde alkohol eller annet rusmisbruksproblem.²³ Samtidig var det 29% av de innsatte som hadde blitt tatt hånd om av barnevernet før fylte 16 år.

Skardhamar finner at flertallet av de innsatte (25%) ikke hadde noen av problemene. Men andelen av de som har hatt en eller flere problemer er dermed ikke så liten at man kan se bort i fra det. Omtrent 1/3 av fangene har hatt tre eller flere av de oppnevnte problemene under oppveksten sin.

Funnene i oppgaven viser at de innsatte har dårligere sosialt nettverk enn befolkningen for øvrig. Sivilstanden til de innsatte er mindre stabil enn befolkningen. 81% av de innsatte er ugifte sammenlignet med befolkningen der prosenten på de ugifte er nesten 36%.²⁴ Mens over halvparten (51%) av befolkningen er gift er prosenten nede i 6.2% for de innsatte. Denne forskjellen kan skyldes at den yngre aldersgruppen er representert i denne undersøkelsen, derfor vil sammenhengen mellom alder og sivilstatus kunne klargjøre bilde mye bedre.²⁵ Skardhamar finner i undersøkelsen at forskjellene først vises klart fra aldersgruppen 30 og oppover. I aldersgruppen 30-39 var det hele 83% av de innsatte som var ugifte, mens for resten av befolkningen lå andelen på 41%. Største forskjellen var det i aldersgruppe 40-64, der 49% av de innsatte var ugifte mens det i resten av befolkningen var 12%. Skardhamar sier at; ”...sannsynligheten for å være ugift synker med alderen både for fanger og befolkningen for øvrig. Den synker i midlertidig mindre for fangene hvis vi istedenfor å se på prosentdifferanser ser på oddsrater mellom kategoriene gift og ugift, ser vi at forskjellene øker med alderen for de innsatte sammenlignet med normalbefolkningen...”²⁶

²² Janson (2001).

²³ Skardhamar (2002) s 29.

²⁴ Tallene på sivilstanden er noe forskjellig fra undersøkelsen til Rustad, fordi undersøkelses årene er forskjellige for begge undersøkelsene.

²⁵ Skardhamar (2002) s 64.

²⁶ Skardhamar (2002) s 67.

Utdanningsnivået til de innsatte er vesentlig lavere enn hos resten av befolkningen. Dette gjelder både kvinner og menn. 33% av de innsatte har en utdanning som går til videregående nivå, mens for den øvrige befolkningen ligger denne på 46%.²⁷ Ett litt overraskende funn var at det kun var 2% av de innsatte som ikke hadde fullført grunnskolen, og det er mindre enn befolkningen forøvrig. Dette resultatet avviker noe fra hva andre undersøkelser viser. Skardhamar påpeker at han tror disse tallene kan bli feil, fordi spørreskjemaet hans hadde en veldig grov inndeling av utdanningsnivå, samtidig var det et visst frafall i undersøkelsen. En del av de innsatte svarte ikke på spørreskjemaene, og det er trolig disse som er dårlig stilt når det gjelder utdanning.

Skardhamar finner frem til følgende kjennetegn hos de innsatte; kjønn; de er menn, de er mellom 25-40 år, de har lite skolegang, de er enslige og ensomme.²⁸

3 Hvorfor har de straffede disse kjennetegnene?

Videre i oppgaven skal jeg prøve å analysere hvorfor de straffede har disse kjennetegnene. Hvorfor er det akkurat disse som blir straffet og fengslet. Jeg skal prøve å si litt om de forskjellige faktorene/ kjennetegnene. Hvorfor er de menn, hvorfor er det de unge/ de voksne, hvorfor har de så dårlig sosialt nettverk og dårlig utdanning og hvorfor er de fattige.

3.1 Kjønn

Kriminaliteten har tradisjonelt blitt betraktet som et problem som i all hovedsak angår menn. Både Rustad og Skardhamar viser i sine undersøkelser at kvinnelige lovbrøtere er underrepresentert. Rustad kommer frem til at 14% av de straffede i hennes undersøkelse er kvinner, mens Skardhamar kommer ikke frem til en lignende funn, på grunn av at antallet kvinner i undersøkelsen hans var meget lav. Han legger i midlertidig til grunn at ifølge kriminologisk litteratur kan man påvise at det foreligger en forskjell og det er grunn til å tro

²⁷ Rustad sin undersøkelse viser 52% av befolkningen som har utdanning til videregående eller lavere, dette tallet er noe høyere enn det Skardhamar sin undersøkelse viser. Forskjellen skyldes forskjellige år undersøkelserne har funnet sted, og skardhamars måte å dele opp utdanningsnivå på.

²⁸ Skardhamar (2002) s 117.

at kvinner er dårligere stilt enn menn. At andelen kvinner blant lovbytere er lav er ikke noe nytt. Siden 1860 da registreringen av kriminalitet begynte har kvinneandelen aldri oversteget mer enn 25%. Den høyeste kvinneandelen finner man i 1864 der 23.1% av de registrerte lovbytere var kvinner.²⁹

I sin undersøkelse ser Rustad på statistikken over de kvinnelige lovbytere som har fått en reaksjon/straff i perioden 1960 til 2000, ut fra det kan hun konstatere at det har vært en viss økning av antall kvinnelige lovbytere, men at de fortsatt er underrepresentert i forhold til mannlige lovbytere.

Skardhamar ser på kriminalstatistikken fra 2001 og finner at nesten 94% av de innsatte er menn.³⁰ Kriminalstatistikken fra 2003 viser også det samme bildet. 86% av de innsatte er menn.³¹

Undersøkelser gjort i andre nordiske og europeiske land har kommet frem til det samme bilde som de to undersøkelsene over³². Kvinnelige lovbytere finnes, men de er underrepresentert.

3.1.1 Det er menn

Overfor har jeg gjort rede for at kvinnelige lovbytere finnes, men at de er underrepresentert. Hvorfor er kvinnene underrepresentert? Hva er årsaken til at de er underrepresentert selv om det har vært en økning av kvinnelige lovbytere?

Opp gjennom årene har forskjellige forskere kommet med teorier om hvorfor det er menn som dominerer i statistikken når det gjelder kriminalitet. I det følgende vil jeg gjøre kort rede for disse teoriene.

3.1.2 Biologisk teori

Lombroso var en forsker fra Italia. I 1876 ga han ut boken "Forbrytermennesket" som tok

²⁹ Vegheim (1997) s 100

³⁰ Kriminalstatistikk (2001)

³¹ Kriminalstatistikk (2003)

³² Kyvsgaard (1989), Tham(1979), Havey(1992)

utgangspunkt i teorien om ”den fødte lovbrøyer”.³³ Hovedsynspunktet i boken var at en forbrøyer kunne kjennes igjen ved spesielle degresjonstegn. Hans studie og undersøkelse om ”den fødte lovbrøyer” ble gjort ved undersøkelse av døde soldater og kriminelle som han obduserte. Gjennom bruk av fysiognomi³⁴ vitenskap mente han at han kunne påvise sammenheng mellom ansiktstrekkene til individet sammen med personlighetstrekk. Han konstaterte at lovbrøyerne skilte deg fra de andre ved spesielle degresjonstegn. De psykiske degresjonstegnene var blant annet at de hadde en manglende angerfølelse, deres mottakelighet for smerte var nedsatt og de var forfengelige. Mens de fysiske degresjonstegnene var blant annet utstående kinnben, overtallige fingre og skjeløyethet.

Videre hevdet Lombroso at variasjonen i kvinne kriminaliteten hadde sammenheng indresektoriske³⁵ forandringer i et kvinners liv. Lombroso sammen med Ferrero mente at kvinnene ikke hadde de samme avvikene som menn fordi kvinnen sto på et lavere stadium i utviklingsprosessen. De mente at en lovbrøyer var betinget av arvens rolle, og kriminaliteten hos kvinner varierte med menstruasjonssyklus, svangerskap og klimakterium.³⁶ Denne teorien fikk stor oppslutning i samtiden, men det var en del som var skeptiske til læren om den fødte forbrøyer. Etter hvert var det flere og flere som forkastet teorien om ”den fødte lovbrøyer”. Grunnen til det var blant annet at lignende undersøkelser ga andre resultater og undersøkelsene som Lambroso hadde utført var mangelfulle.

Etter hvert endret Lambroso oppfatning, og tilslutt hevdet han at teorien om ”den fødte lovbrøyer” bare gjaldt en tredjedel, og at det var også andre forhold som hadde betydning for kriminaliteten sånn som fattigdom, alkoholbruk og dårlig oppvekst.

Lambrosos biologiske teori ble godt mottatt på 1800-tallet, det var en tid hvor det var stor tro på naturvitenskapelige metoder, først etter århundreskiftet begynte det å utvikle sosiologiske og sosialantropologiske forklaringer på kriminaliteten som erstattet Lombroso sin teori.³⁷

³³ Hauge (2002) s 29

³⁴ Fysiologi er sammenheng mellom individets ansiktstrekk og vedkommendes personlighet.

³⁵ Indresektorisk vil si en hormon forstyrrelse i skjoldkjertlen som fører til nedsatt utvikling både fysisk og psykisk.

³⁶ Brun-Gulbrandsen (1958) s 31

³⁷ Vegheim (1997) s 103.

3.1.3 kjønnsrolleteoriene

Etter hvert fant også kjønnsrolleteoriene sin plass. Disse teoriene går ut på at man forklarer forskjellene mellom kjønnenes atferd med forskjeller i de forventningene som er knyttet til det å være en mann, eller det å være en kvinne.

I Norge er det blant annet Brun-Gulbrandsen som tok tak i teorien om kjønnsroller for å forklare den lave andelen av kvinnelige lovbrøyttere. Han betraktet kjønnsrollene ”... *som stabile, varige forventninger som ikke nødvendigvis varierer med kvinnenens deltakelse i samfunnslivet...*”³⁸

Brun-Gulbrandsen påpeker at det er store forskjeller i kjønnsrollene og i det sosiale trykk som de unge utsettes for, og dermed kunne han forklare den lave andelen kvinner blant lovbrøyttere. Brun-Gulbrandsen sier ”... *at manns- og kvinnerollen avviker fra hverandre på en måte som fører til at kriminalitetsfrekvensen i ulike kriminelle kategorier blir forskjellig hos de to kjønn og som regel høyest hos menn fordi mannsrollen disponerer sterkere for kriminaliteten enn kvinnerollen...*”³⁹ Han mente at forskjellen mellom kjønnsrollene oppsto på grunn av de kjønnsesifikke normene. Kvinnene har de sosiale normer som en kvinne skal representere og mennene har andre normer som en mann representerer. Han sier at de forskjellige kjønnsesifikke normene ikke bare læres men at det gjennom det sosiale trykket internaliseres i barndommen. Han hevder kjønnsroller er av større betydning for kvinnekriminaliteten enn deres yrkesaktive liv. Sammenligning av utviklingen fra 1875-1910,⁴⁰ når det gjelder kvinnens deltakelse utenfor hjemmet og andelen av kvinnelige lovbrøyttere viser at det ikke er samsvar mellom dem. Dermed var det vanskelig å påvise at kvinnens deltakelse i arbeidslivet var det som førte til økende andel kvinnelige lovbrøyttere.

Nedenfor skal jeg ta for meg noen av hypotesene hans.⁴¹ Jeg har valgt ut noen av hypotesene hans fordi mange av hypotesene er generelle og har ingenting med kriminalitet å gjøre. De nedenfor hypotesene skal prøve å forklare forskjellen i kjønnsrollene når vedkommende begår lovbrudd.

Hypotese 5 – ”...*jo mer en aktivitet tilskrives en bestemt kjønnsrolle, desto større vil*

³⁸ Høigård (1993) s 40.

³⁹ Brun-Gulbrandsen (1958) s 45.

⁴⁰ Brun- Gulbrandsen (1958) s 39.

⁴¹ Brun-Gulbrandsen (1958) s 51.

forskjellen i tendensen til å foreta vedkommende aktivitet være mellom de to kjønn, og slik at det kjønn hvis kjønnsrolle aktiviteten tilskrives, viser sterkest tendens til å foreta vedkommende aktivitet...”

Hypotesen trekker i retningen av at kjønnsrolle forskjellen ikke alene kan forklares i de sosiale normene men i sammenheng med de legale normene blir forskjellen lettere å påvise.

Hypotese 8- *”...jo mer kriminell aktivitet anses for å være, bedømt ut fra det sosiale sanksjonssystem, desto større vil forskjellene i sosiale sanksjoner gjennomgående være mellom de to kjønn, og i de fleste tilfelle slik at kvinner utsettes for sterkere negative (evnt svakere positive) sosiale sanksjoner enn menn...”*

Denne hypotesen forutsetter at menn får svakere negative sanksjoner fra det sosiale sanksjonssystem. Samtidig blir en mer alvorlig kriminell aktivitet tilskrevet mannsrollen.

Hypotese 11- *”... jo mer alvorlig en kriminell aktivitet anses for å være av ikke kjønns spesifikke årsaker, desto sterkere tilskrives den en bestemt kjønnsrolle men slik at de fleste kriminelle aktiviteter tilskrives mannsrollen...”*

En kriminell aktivitet av ikke kjønns spesifikke årsaker tilskrives mer mannsrollen enn kvinnerollen. Hypotesen har sin utgangspunkt i at forbryters negative egenskaper som sterk, fysisk styrke, selvstendighet og mot også kan være egenskaper til en mannsidealet og dermed kommer mannsrollen nærmere et lovbrudd. Det kan også være at kvinnene har mindre fritid og kommer derfor i sjeldnere grad i situasjoner der kriminelle handlinger forekommer.

Hypotese 12- *”... piker beskyttes indirekte mot å begå kriminelle handlinger ved at deres fritid begrenses sterkere enn guttenes. Begrensningen skjer i hvert fall delvis ved at pikene pålegges større arbeidsplikter i hjemmet...”*

Hypotesen viser til at kvinnen blir mer kontrollert av hjemmet enn det mannen blir. Denne forskjellen kan ha sin bakgrunn i at det er klare normer i samfunnet om at det er menn som skal beskytte kvinnen.

Brun-Gulbrandsen sier selv i sin konklusjon at kjønnsrollene ikke bør overses men tas opp til nærmere og mer intensiv gransking, før man kan konkludere med at det foreligger kjønnsforskjeller i kriminaliteten⁴². Han mener at det er store forskjeller mellom menn og kvinner, og det sosiale presset som de utsettes for. Derfor er det viktig at man ikke forkaster teorien om kjønnsroller, men heller se denne teorien i sammenheng med andre teorier.

Høigård mener kjønnsrolleteorien stemmer dårlig med kvinnekriminalitetens variasjoner. Hun

⁴² Brun-Gulbrandsen (1958) s 167.

påpeker at; ”... *kvinnelige kjønnsrollen ikke nødvendigvis fører til lav kvinne kriminalitet...*”⁴³. Hun forkaster kjønnsrolle teorien ved hjelp av sin egen undersøkelse. I undersøkelsen finner hun tre hovedtyper av lovbrudd. Den ene gruppen er kvinnelige naskere som er eldre husmødre, og begår lovbrudd som følge av at de har stilling som familiens varekonsument. Det vil si at økningen i kvinnekriminaliteten av lovbrudd som naskeri har sine røtter i kjønnsrolle forskjellene, men dette stemmer ikke overens med hypotesen om mer likestilling mellom kjønnene som roller og kriminalitet. Den andre gruppen er unge jenter som blir tatt for tyveri av simpel og grov art og for narkotika. Denne gruppen unge lovbrøyttere skyldes ikke kjønnsrolle forskjell. Undersøkelser⁴⁴ har vist at unge narkotika lovbrøyttere er de som har familieproblemer og deres forhold til skole og arbeidslivet heller ikke er problemfritt. Den tredje gruppen er kvinner som begår nyere formuesforbrytelser.⁴⁵ Denne type lovbrudd har hatt en økning av kvinnelige lovbrøyttere, siden kvinnelige lovbrøyttere har økt innen denne type lovbrudd kan denne økningen skyldes kjønnsspesifikk forskjell. Ser man nærmere på kjønnsrolleteorien så skal ”...*når den kvinnelige kjønnsrolle nærmer seg den mannlige, skal kvinnenes kriminalitets bilde nærme seg mannens kriminalitetsbilde...*”⁴⁶. Her ser man at selv om den kvinnelige kjønnsrollen nærmer seg den mannlige kjønnsrollen blir ikke kriminalitetsbildet til kvinnene lik kriminalitets bildet til mennene. Dette bildet viser at kjønnsrolle hypotesen må forkastes. Også Jensen⁴⁷ støtter Høigårds konklusjon. Også Smart⁴⁸ forkaster kjønnsrolleteorien. Hun har to innvendinger til teorien, den forklarer ikke hvorfor det finnes kjønnsroller samtidig gir den heller ikke noen forklaring på hvorfor vi allikevel har noen kvinnelige lovbrøyttere.

3.1.4 Deltakerteorien

Deltakerteorien går ut på at økt deltakelse fører til økte muligheter for lovbrudd. Amerikanske Simon presenterer deltakelsesteorien.⁴⁹ Hun viser til dataene fra det amerikanske samfunnet

⁴³ Høigård (1993) s 41.

⁴⁴ Stang (1977), Svensson (1980)

⁴⁵ Nyere formuesforbrytelser: heleri, bedrageri og dokumentforfalskning.

⁴⁶ Høigård (1993) s 43.

⁴⁷ Jensen (1979)

⁴⁸ Smart (1976)

⁴⁹ Simon (1975).

som viser at økt arbeidsmarked og utdanningsnivå fører til økt kvinnekriminalitet.

I Norge er det Christie⁵⁰ som har fremmet deltakerteorien. At kvinnene kommer ut i arbeid viser at det er noe i kvinnens generelle situasjon som er endret. Han mener kvinnenes yrkesliv vil i alle fall få noen av dem på andre tanker, som fordeling av arbeidet i hjemmet og flere vil da også bli registret for lovbrudd. Han sier at ”...*kvinne kriminalitet er som et speilbilde av kvinnes deltakelse på områder som ikke knytter seg familie, slektskap og nabolag...*”. Han mener at hvis likestilling av kvinnens deltakelse i samfunnet skal være lik mennenes, er man nødt til å godta at kvinne kriminalitet vil snart være like høy som manns kriminalitet.

Ut fra deltakerteorien kan grunnen til at den kvinnelige kriminaliteten er så lav skyldes at kvinnen kom ut i arbeidslivet senere enn mannen. Teorien går ut på at jo flere kvinner som kommer ut i arbeidslivet desto flere kvinnelige lovbrøyttere vil det være. Kvinnene vil få flere muligheter og fristelser til å begå lovbrudd. Teorien gjelder ikke alle kvinner, den gjelder først og fremst de kvinnene som deltar i arbeidslivet. Mulighetene for å begå lovbrudd er større for deltakerne. Teorien sier at jo flere som kommer ut i arbeid desto flere er det som vil begå lovbrudd. Men statistikken viser at det var i de periodene når kvinnene gikk ut i arbeid at den kvinnelige andelen på lovbrøyttere sank. Hva det skyldes at kriminalstatistikken viser et helt annet bilde er noe usikkert. Høigård mener noe av årsaken til nedgangen antakelig er at lovregler har endret seg, (mer om det under pkt 3.1.7) men det kan umulig alene være forklaringen på nedgangen. Formueslovbrudd viser en økning i andelen kvinnelige lovbrøyttere. Kvinnekriminaliteten viser en økning i lovbrudd av nyere formueslovbrudd. En undersøkelse gjort av Jensen⁵¹ forteller at 46% av kvinnene som var stilt for retten var anklager for bedrageri, forfalskning, heleri og underslag. Undersøkelsen viste at yrkesaktive kvinnelige lovbrøyttere var høyere i denne lovbrudds kategorien enn i resten av materialet. Høigård forkaster deltakerteorien som hovedgrunn til at andelen kvinnelige lovbrøyttere øker, men hun holder fast ved at om ikke alt så forklarer deltakerteorien en del av kvinnekriminaliteten.

Kvinne kriminaliteten hadde en økning fra 1975, men den har nå i en periode vært stabilt, samtidig som den er lavere nå enn den har vært tidligere.

Kvinnefrigjøringen i Norge har kommet ganske langt. Lengre enn den er kommet i andre

⁵⁰ Christie (1975) s 86.

⁵¹ Høigård (1993) s 55.

land. Spørsmålet er hvor langt på vei antakelsen om at kvinnefrigjøringen vil føre med seg at kvinnene begår flere og alvorligere lovbrudd på lik linje med menn stemmer med situasjonen i Norge i dag. Ut fra dagens bilde kan man med sikkerhet si at antakelsen ikke har slått helt til. Ser vi på hvor langt kvinnene har kommet i dagens Norge, sammenlignet med statistikken over de registrerte kvinnelige lovbrύτεerne ser man ikke noe sammenheng med deres yrkesaktive liv med økt kriminalitet. Stadig flere kvinner kommer seg ut i arbeidslivet og flere kvinner tar høyere utdanning nå enn før. Selv om andelen kvinnelige lovbrύτεere har holdt seg stabilt har andelen kvinner ut i samfunnet bare økt. Mer om deltakerteorien under utstøtelsesteorien.

3.1.5 Kontrollteorien

En annen teori om den lave andelen av kvinnelige lovbrύτεere er teorien om kontroll. Teorien går ut på at det finnes andre måter å kontrollere kvinnene på enn ved straffesystemet, og det er denne kontrollen som gjør at vi har så lavt andel kvinnelige lovbrύτεere som vi har. Bonger har sagt at ”...kvinner er som drivhusplanter, beskyttet mot livets iskalde vinder...”⁵². Han mente at ekteskap var årsaken til den lave kvinne kriminaliteten.

Han mente at siden kvinnene var hjemmeværende, ble de beskyttet fra de fristelsene som førte til lovbrudd. Kvinnen i hjemmet var opptatt med mann, barn og hus, de var i et privat fengsel der de var opptatt av det som foregikk i hjemmet at det ikke var mulig for dem å kunne falle for fristelsen til å begå lovbrudd ute slik det var for mennene.

I Norge ble kontrollteorien først og fremst utviklet til teori om ekteskap som et privat fengsel. Finstad sier at ”... vi er alle er fanger...”⁵³, hun mener fangenskapet kan vises i forskjellige former ut fra deres alder, klassetilhørighet og deres sosiale status. Høigård mener man skal legge vekt på typer av kontroll, og dette uttrykkes også klart hos Dahl⁵⁴. Hun mener det er forskjellige kontrollsystemer når det gjelder arbeidsdeling mellom kjønnene og deres forhold til arbeid, hjem og fritid. Som eksempel i den private kontrollen til kvinner nevner hun at menn tar for seg produksjonen mens kvinnene tar for seg reproduksjonen. Mennene kontrolleres offentlig av arbeidsmarkedet mens kvinnene blir kontrollert privat i sine hjem.

⁵² Bonger (1916)

⁵³ Finstad 1976; Dahl og Snare (1978)

Kontrollteorien kan sees på som baksiden til deltakerteorien. Mens deltaker og kjønnsrolle teoriene skulle forklare kvinnenenes økning i kriminaliteten, så skulle kontrollteorien forklare det stabile lave andelen av kriminaliteten, og ikke nevne noe om variasjonene i kvinnekriminaliteten.

3.1.6 Utstøtelsesteorien

Høigårds teori om den lave kvinnekriminaliteten er en dynamisk teori som hun kaller utstøtelsesteorien.⁵⁵ Den tar utgangspunkt i at det skjer forandringer i kvinners levevilkår. Høigård mener at forholdet mellom kjønn og sosialklasse er i ferd med å forandre seg. Kapitalismen er en forandring som førte med seg kvinnefrigjørende trekk. Kvinnene går ut i lønnet arbeid, de får rettigheter, de invaderer nye områder i samfunnet, ny revolusjonering av husarbeid kommer på plass. Kvinnene slipper å koke såpe og støpe lys i hjemmene, oppvaskmaskinen og elektriske apparater som komfyr og mikrobølge ovn får sin plass i hverdagen.⁵⁶ Mye av felles husholdnings oppgaver blir automatisert og tekniske fordeler viser seg, dermed blir det harde hjemmearbeidet noe lettere, og kvinnene får mer tid til overs. Allikevel vil det være noen oppgaver som må gjøres, med her vil også ideene om arbeidsdeling kanskje dukke opp. Kvinnene har nå kontroll over egen reproduksjon samt at en del omsorgsarbeid er blitt samfunnsmessig, som blant annet skolegangen er blitt utvidet og barnehagen har funnet sin plass for de yngste, slik at mødrene ikke lenger er opptatt med de små barna hele dagen.

Nevnt ovenfor om deltakerteorien var tankegangen slik at jo mer deltakelse kvinnene hadde i yrkeslivet jo større var sjansen for at en kvinne ble lovbrøyer. Kvinnens muligheter i samfunnet skulle føre til økt kriminalitet. Deltakerteorien strider mot det som er blitt sagt om menns kriminalitet.⁵⁷ Den gruppen av menn som er overrepresentert som lovbrøyer er menn som har det vanskelig, ute i det sosiale i samfunnet, det er den gruppen som ikke deltar så mye i samfunnet og er ensomme. De er rett og slett en utstøtt gruppe. Den gruppe menn som er registrert som lovbrøyer er først og fremst de uten noen fast arbeid og med økonomiske

⁵⁴ Høigård(1993) s 50

⁵⁵ Høigård(1993) s 57

⁵⁶ Høigård(1993) s 58

⁵⁷ Høigård(1997) s 69

problemer. Teorien trekker i retningen av at jo mindre kontakt menn har med arbeidslivet jo større er sjansen er det for at de blir de utstøtt som igjen gir større sjanser for å bli at de blir lovbrøyttere. At man skal bruke denne teorien omvendt på kvinnelige lovbrøyttere blir merkelig. Teorien om kvinnenes deltakelse i arbeidslivet skal føre til økt kriminalitet er aller først en omvendt teori av det som har blitt brukt på mannlige lovbrøyttere, samtidig vil teorien virke på det ene kjønn og ha motsatt virkning på det andre kjønn. Det at kvinnene har kommet seg ut i arbeidslivet betyr ikke det at de lenger ikke har noe ansvar for hjemmet sitt. Ser man fra kvinnens vinkel så har hun et dobbelt ansvar både hjem og jobb. Dette fører til at hun hele tiden er opptatt, hvis ikke med det ene så det andre.

Hun mener deltakelse ikke forårsaker stigning i kriminaliteten hos kvinnene. I stedet tar hun i bruk utstøtelsesteorien. Høigård tar i bruk ordet: ”...ledighet er roten til alt ondt...”⁵⁸. Ved hjelp av ordet forklarer hun utstøtelsesteoriens sammenheng med den lave kvinne kriminaliteten.

Undersøkelser har vist at flesteparten av de mannlige lovbrøyttere er en gruppe mennesker som er utstøtt fra samfunnet. Akkurat på den samme måte finnes det også en utstøtt gruppe blant kvinnene.

I dagens samfunn er det ikke bare et stort press på å komme seg ut i arbeidslivet, det samme presset gjelder også for utdanning. Konkurransen om de beste jobbene og de beste utdannelsene presser folk til å gjøre alt de kan for å nå målene sine. Slik det er med menns kriminalitet at noen blir utstøtt, slik utstøtelse finner man også i kvinne kriminaliteten. Kvinnene har begynt å bli mer og mer selvstendige. Man antar at siden det er flere kvinner som deltar i arbeidslivet, vil det også være flere kvinner som støtes ut av arbeidslivet. Høigård mener at kvinnenes økte deltakelse har mer betydning for de som blir utstøtt og ikke de mulighetene som de får ved å delta i arbeidsmarkedet. Undersøkelser viser at de kvinnelige lovbrøyttere er de kvinnene som er blitt utstøtt.

Utsøtelse gjelder ikke bare i arbeidslivet. Skolen har også sine utstøtningsmekanismer. Fordi flere og flere velger å utdanne seg, er det alltid noen som blir stengt ute. Utestegningsprosessen kan allerede starte på skolen. Som følge av utestegning i skolen vil det

⁵⁸ Høigård(1993) s 73.

neste bli dårlige jobber med lavlønn. Dermed vil de få en dårlig forhold ikke bare til skolen men også arbeidslivet. Jensen⁵⁹ støtter også Høigårds synspunkt. Hennes undersøkelse viser også at kvinnelige lovbrøtere er kjennetegnet av at de har et dårlig forhold til arbeidslivet.

Statistikk viser at de kvinnelige lovbrøtere er de som har dårlig betalte og problemfylte forhold til jobben samt at de tar de samme type jobber hele tiden. På bakgrunn av dette forkaster Høigård at deltakerteorien alene er forklaringen på kvinnenes kriminalitet, men den stemmer et stykke på vei.⁶⁰ Utstøtelseorien derimot forklarer hvorfor kvinnene begår lovbrudd som følge av samfunnets utstøtelse- og utestegningsprosess på jobb og i utdanning.

3.1.7 Straffeapparatets behandling av menn og kvinner

Jeg nevnte tidligere at kriminalstatistikken viser den registrerte kriminaliteten, de lovbruddene som politiet har fått kunnskap om. Det finnes i midlertidig også kriminalitet som ikke blir registrert, dette kalles for mørketall.⁶¹ Polak⁶² påpeker at det ikke er noe forskjell⁶³ mellom kvinner og menn som lovbrøtere. Det at kvinnene har så lav andel av den registrerte kriminalitet mener han skyldes at mørketallene er høyere hos kvinner enn hos menn. Polak mener at kjønnene avviker fra hverandre med hensyn til arten av kriminalitet som blir utført samt at oppklaringsprosenten varierer fra type forbrytelse til forbrytelse.

Forbrytelser som aldri blir anmeldt, kan ha sin bakgrunn i at anmelderen ikke vet hvem lovbrøteren er. Mange ganger vet man hvem lovbrøteren er, allikevel velger man å ikke anmelde et lovbrudd til politiet. I Brun – Gulbrandsens drøftelse av Pollaks synspunkt peker han på at forskjellene i statistikken kan være en følge av at kvinnene blir mildere behandlet enn mennene. Slik at kvinnene ofte slipper straff fordi de er kvinner og ikke fordi de begår mindre alvorlige lovbrudd. Videre hevder han at ofte vil ikke mennene som vet at det er en kvinnelig lovbrøtere anmelde henne. Det er lettere for mennene å kunne anmelde et lovbrudd til politiet når det er menn som begår lovbrudd enn når det er kvinner som gjør det. På grunn av straffeapparatets ridderlighet mener Polak at kvinnene mye enklere slipper unna kriminalitet. Polak sin ridderlighetsteori har fått fotfeste i internasjonal kriminologisk

⁵⁹ Jensen (1979).

⁶⁰ Høigård (1997) s 57.

⁶¹ Høigård (1997) s 69.

⁶² Brun.Gulbrandsen(1958) s 18.

⁶³ Leale (1910).

forskning, til tross for mye kritikk. Teoriens betydning har sin bakgrunn i det store materiale som undersøkelsen ble bygget på.

Vegheim⁶⁴ mener at statistikk ikke er tilstrekkelig når man skal se om straffeapparatets behandling av menn og kvinner. De faktiske forholdene har et annet bilde når man studerer forholdene bak statistikken. Nærmere granskning har funnet at jenter ofte er involvert i mindre alvorlige saker og de slipper ofte med en påtaleunntatelse eller får en advarsel, i sammenligning med mennene blir de arrestert og får en reaksjon.

Et annet problem som dukker opp når man bruker statistikk for å se forskjellsbehandling av kjønn i straffeapparatet er hva man legger i begrepet likhet. Er det formell likhet der alle blir behandlet likt uansett kjønn, eller er det resultatlikhet der resultatet gir rom for skjønn, slik at straffeapparatet tar tiltaltes situasjon i betraktning når de gir en dom. Det er vanskelig å si noe om hvordan situasjonen er i Norge, fordi det ikke har vært mye forskning på dette feltet. Vi har utenlandske funn fra Storbritannia og USA som vi kan basere oss på. Deres forskning har hatt hovedtyngden på hvordan kvinnene blir behandlet i fengslene og rettsvesenet. Særlig er kvinner som offer for overgrep ikke blitt møtt med mildhet av politiet, politiet har i slike tilfeller hatt en fiendtlig og skepsis holdning.⁶⁵ Utenlandske funn har vist motsetninger. Forskningene har slått ut begge veier. Feinman og Nagel⁶⁶ holder til ridderlighetsteorien, men begrenser den til å gjelde bare de kvinnene som er anstendige og skikkelige.⁶⁷ Noen andre⁶⁸ funn viser at unge jenter som begår lovbrudd blir møtt med en mer innskrenkende holdning enn guttene. Unge jentene ble heller plassert i kontrollinstitusjoner og begrunnelsen var at de trengte beskyttelse og omsorg.⁶⁹ Ericsson⁷⁰ kan bekrefte at dette var tilfellet også i Norge på 1950-tallet. Vegheims egen studie⁷¹ av kvinnes møte med straffeapparatet i Norge viser at en del av kvinnene opplever hendelser som mennene ikke gjør. Trakassering, nedlatende holdning og tilnærminger fra politiet er noen av forholdene.

⁶⁴ Vegheim (1992) (1995 a og b).

⁶⁵ Vegheim (1997) s 110.

⁶⁶ Feinman (1986), Nagel (1981)

⁶⁷ Vegheim (1997) s 111.

⁶⁸ Campbell (1981), Dateman and Scarpitti (1980).

⁶⁹ Vegheim (1997) s 111.

⁷⁰ Ericsson (1997) s 111.

⁷¹ Vegheim (1995 a og b)

Et annet synspunkt som er viktig for å illustrere den lave andelen av kvinnelige lovbrøyttere og straffeapparatets behandling er forandring av lover og regler i Norge. På 1800-tallet var sedelighetsforbrytelser noe som kvinnene toppet. Det var straffbart med prostitusjon, konkubinatt og leiermål. Sedelighetslovgivningen er nå blitt forandret, samfunnet har endret hva de mener er straffbart nå og hva som var straffbart på 1800-tallet. I 1860 var det hele 61,3% kvinner blant de registrerte sedelighetsforbryttere, mens nå ligger prosenten på i underkant av 1%⁷². Samfunnsutviklingen fører til endringer i samfunnet. Kvinnenes frigjøring og deres rettigheter har ført til at lover og regler er blitt endret. Særlig er kvinnenes uavhengighet et viktig punkt, de har lov til å være selvstendige og ha rett til å velge som de vil uavhengig av å være avhengig av en mann. Samfunnet endrer seg og med samfunnet endrer lover og regler seg. Det som ble sett på som en forbrytelse for 50-60 år siden er ikke det nå. De første 30årene fra 1860-t var kvinneandelen høy, etter det har det sunket og vært jevnlig synkende. Med unntaket av de 2 verdenskrigene og en periode fra 1957-1976. Høigård mener den synkende kvinneandelen skyldes endringer i spesielle lovbruddskategorier, hun forsøker å formulere følgende lov om kvinnekriminaliteten; ”...når kvinneandelen av et lovbrudd nærmer seg mandsdelen blir lovbruddet avkriminalisert, nedkriminalisert eller omkriminalisert...”⁷³ eksempel på det er sedelighetsforbrytelser, abort- ,naskeri. Dette er lovbrudd der tallet på kvinnelige lovbrøyttere var høy. Samtidig er det andre endringer i loven som kan virke inn. I 1972 ble naskeri flyttet fra forbrytelses kapitlet til forseelses kapitlet. Det voksende antallet av bagatellmessige lovbrudd skapte behov for en enklere rettslig prosedyre. Naskeri ble tatt ut av statistikken, dermed sank også andelen av kvinnelige lovbrøyttere.

Det er mange forhold som må tas i betraktning når man skal finne ut hvordan straffeapparatet behandler kvinner og menn. Statistikken alene er ikke nok til å kunne konstatere om det foreligger noe forskjellsbehandling eller ikke. Alle situasjoner er ulike, en konklusjon ut fra sammenligning av situasjonene ville ikke være troverdig nok.

⁷² Vegheim (1997) s 109.

⁷³ Høigård (1993) s 25

3.2 Alder

3.2.1 Alder

I 1990 ble den kriminelle lavalderen hevet fra 14 til 15 år. Rustad finner i undersøkelsen sin at det er de unge som dominerer statistikken over de straffede i 1999. Skardhamar finner et noe annet resultat av det Rustad fant, og sier at de voksne er overrepresentert i hans undersøkelse om de innsatte.

Statistikkene fra 1970- tallet og fremover viser at det er omfanget av de registrerte unge som øker. På 70-tallet var det 15-16 åringene som herjet, 18 åringene tokover på 80-tallet mens i 1992 var det 19 åringene som dominerte i statistikken.⁷⁴

I 1994 var 35% av de siktede i aldersgruppen 14 til 21år. Statistikken fra 2001 viser at de rundt 20 årene var overrepresentert.⁷⁵ Siste Statistikken fra 2003 viser den samme tendensen, det er de mellom 18-20 år som fikk flest straffereaksjoner.⁷⁶

Rustad tok utgangspunkt i et bestemt år når hun undersøker. Hun kommer frem til at av de straffede i 1999 var 47% under 26 år, sammenlignet med resten av befolkningen var det 17% som var under 26 år. Undersøkelsen viser at det var de unge under 26 som dominerer. Jeg kommer tilbake til Skardhamar.

Også andre undersøkelser gjort i Norden viser den samme tendensen. Dansk undersøkelse av de straffede viser at hele 54% av de straffede var under 24 år i 1983.⁷⁷

3.2.2 De er unge

Mye har skjedd de siste 100 årene med kriminalitetsbildet. For ca 100 år siden var det 25-35 åringene som dominerte som lovbrøyttere i statistikken, en viss aldersforskyvning ned til 20-25 år

⁷⁴ Pape (1995) s 4

⁷⁵ Statistisk sentralbyrå: www.ssb.no/emner03/05/strff/main.html

⁷⁶ Statistisk sentralbyrå: www.ssb.no/0305/a_krim_tab/tab/tab/-2004-08-23-31.html

⁷⁷ Rustad s 56 :(kyvvvsgaard 1989 s24)

var før krigen, og enda mer aldersforskyvning var det før den kom opp igjen til 19 år på 90-tallet.⁷⁸ Og nå er den igjen oppe på rundt 20 år. Hva er grunnen til denne aldersforskyvningen? Hvorfor er ikke prosenten på de voksne lovbrøytene høyere nå, slik den var for ca 100 år siden? Hvorfor er det de unge som dominerer?

Som vist over ser vi fra 70-tallet en stigning i de unge lovbrøytene. En ting vi må være klar over er at når vi snakker om alder og kriminalitet er at det er lovbrudd generelt man tenker på. Selv om statistikkene over viser at en stor andel av lovbrøytene er unge, så er det ikke snakk om at det er de unge som dominerer i alle lovbruddskategoriene. Her tar jeg til bare for meg statistikken generelt, totalt antall lovbrudd til sammen, uten å konstatere at det er de unge som er overrepresentert i alle lovbrudds kategoriene.

3.2.3 "Risiko alder"

"Risiko alder" er ungdomstiden særlig for de unge mellom 15 og 26 år. Det er den perioden hvor det er stor risiko for at de unge skal begå kriminelle handlinger. Det er ikke bare statistikkene som vist over som viser at det er de unge som dominerer, forskning gjort i Norge og utlandet når det gjelder undersøkelser av selvrapporterte lovbrudd viser også at det er de i midten av tenårene som dominerer som lovbrøytene. Ungdomstiden er preget av puberteten, hvor de er i modnings og utviklingsfasen, ikke bare biologisk/fysisk men også psykologisk. Det er en periode hvor de unge prøver å bli selvstendige og uavhengige, det vil si at de først og fremst vil rive seg løs fra sine foreldre og stå på egne ben. Denne perioden bærer med seg mye usikkerhet og presset om å være uavhengig er stor. Med usikkerheten og presset rundt seg prøve man å bedømme hva som er rett og galt på egen hånd. Fristelsen er stor til å velge den enkle og lette veien for å nå målet sitt, istedenfor å jobbe hardt og gjøre seg fortjent til det.

Denne "risiko" fylte perioden er en overgang fra å være barn til å bli voksen. Det er denne overgangen som de unge bruker for å vise verden at man forlater den unge og entrer den voksne verden. Det er først her de kommer i kontakt med tobakk, alkohol og sex og interessen og fristelsen til å prøve ut blir stor. Å bryte et eller flere forbud som de voksne har satt er det som de unge tror gjør dem voksne. En løsrivelse fra foreldrene er viktig og dermed blir det også viktig å gjøre det de ber deg om å ikke gjøre.

⁷⁸ Pape (1995) s 4

3.2.4 Fra voksne til de unge

Som nevnt over har kriminalitetsbildet forandret seg gjennom 100 år. Der det før var den voksne gruppen som dominerte statistikken over registrerte lovbrøyttere er det i dag de unge under 26 år, mer presist er de rundt 20 år som dominerer.

Brattholm mener at aldersforskyvningen kan skyldes at det ble oppdaget for sent at ungdomstallet ville øke med 50% i 1950. Tallene på ungdommene hadde steget med 50% i 1950.⁷⁹ Dette førte til at skolene, universitetene, idrettsbanene og barnevernet og mer ble overfylt som førte til problemer. På grunn av økningen var det alltid noen som ble oversett og trangen til å oppmerksomhet blant ungdommene bare økte, noe som ville ført til høyere kriminalitet. Vi må være klar over at Brattholm ikke har drevet med noen undersøkelse på dette feltet og han er heller ikke kriminolog.

Et viktig poeng i overgangen av voksne lovbrøyttere til unge lovbrøyttere er at registrering av lovbrøyttere skjer etter hva man velger å registrere, og hva man i et land velger å rette ressursene mot.

Høigård mener prosessen frem til hvordan kriminalstatistikk blir dannet kan fortelle litt om hvor pålitelig statistikken er. Hun mener det er fire frafallsprosesser som ikke kommer i kriminalstatistikken. ”...*Det er de lovbrudd som ikke blir oppdaget, de som blir oppdaget men ikke anmeldt, de anmeldte lovbrudd som blir borte underveis som følge av svikt i registrering eller rapportering fra politiets side og til slutt en del anmeldte lovbrudd, registreerte lovbrudd som aldri blir oppklart...*”⁸⁰. Etter at silingsprosessen er ferdig får vi det vi kaller kriminalstatistikk. At de to første frafallsprosessene ikke kommer i kriminalstatistikken skjønner vi, men de to siste er viktige opplysninger om vårt samfunn. En frafallelse fra det fører til at viktig informasjon om kriminalitet går tapt.

Høigård mener at man må se kriminaliteten i sammenheng med den sosiale kontrollen vi har i samfunnet. Politiet i samfunnet bruker en stor del av ressursene på den tradisjonelle

⁷⁹ Brattholm (1969)s 84.

⁸⁰ Høigård (1997) s 70.

kriminaliteten, og det er denne typen kriminalitet som de unge begår. Økningen kan skyldes at kontrollen har økt på tradisjonelle lovbrudd og dermed blir også flere unge registrert. Kriminalstatistikk forteller oss først og fremst hvordan vårt strafferettsapparat fungerer, men om den gir noe sikker bilde av ungdomskriminaliteten er ikke sikkert. Balvig er en dansk kriminolog som i sin bok skriver om Sveits og deres lave barne- og ungdomskriminalitet. Barn- og ungdomskriminalitet eksisterer nesten ikke der, fordi den bevisst blir holdt utenfor statistikken, av grunner som at de ikke vil stemple de unge som kriminelle med deres personlighet og identitet.⁸¹

Høigård mener at hvis man leser kriminalitets kurver som kontroll kurver, forteller det oss hvem og hvor politiet har satt sine ressurser.⁸² Hvor politiet velger å bruke sine ressurser på er en bestemmelse som blir gjort av politikere, befolkningen og hvilke prioriteringer reaksjonsapparatet vektlegger. Hun viser til sin forskningsprosjekt⁸³ om graffiti, der det lå 19 anmeldelser i 1990 og 1491 anmeldelser i 1994. Økningen på 4 år viser drastiske tall. Økningen skyldes at politiet i samarbeid med Oslo sporveier laget en egen enhet i 1994, der formålet var å bekjempe graffiti.⁸⁴

3.2.5 Ungdomskriminalitet og delkulturer

En kriminell delkultur⁸⁵ er en kultur der det forventes av medlemmene at de begår lovbrudd.⁸⁶ Dette er nøkkelen til å få status og for å kunne bli akseptert av de andre i gruppen. Christie⁸⁷ mener ungdomskriminaliteten først kan forstås når man forstår det norske samfunnet, hvor de unges plass er i samfunnet. Først når man har samfunnet klart for seg vil man kunne forstå begrunnelsen til at de unge begår lovbrudd. Han mener utstøtning kan forklare noe av ungenes lovbrudd.

⁸¹ Dullum (1997) s 137.

⁸² Høigård (1997) s 73.

⁸³ Forskningsprosjekt om graffiti fra 1990 til 1994.

⁸⁴ Høigård (1997) s 75.

⁸⁵ Ordet delkultur har også blitt benyttet på en mildere måte, men jeg går ikke inn på det her.

⁸⁶ Dullum (1997) s 140.

⁸⁷ Christie (1982).

Samfunnsendringene har vært store og raske etter siste verdenskrig. Særlig har denne raske utviklingen ført med seg urbanisering⁸⁸, samtidig har det vært stor utvikling innen industri og automatisering. Christie mener det er dette som har ført til at de unge og ufaglærte har det tøft med å finne seg jobb. Samtidig har utvikling innen industrien og automatisering ført til at det er færre arbeidsplasser for de voksne som leter etter jobb, enda vanskeligere blir det for de unge. Han mener den ledige tiden som de unge da har vil de kunne fylle med aktiviteter og da er det lett å fylle dagen med lovstridige aktiviteter.

Cohen tok et psykologisk utgangspunkt til dannelsen av delkulturer. Atferden til det enkelte individ representerer et valg som er tatt mellom flere handlingsalternativer. Så lenge man ikke har tatt en avgjørelse blant flere mulige handlingsalternativer vil man være i en psykisk spennings tilstand. Han mener oppkomsten til delkulturer har sin bakgrunn i at det er et problem som er felles for mange av menneskene i et samfunn, og det er først når de går sammen som en løsning på deres problem at kriminalitet oppstår som følge av delkultur.

Det er denne teorien Cohen bruker for å forklare at kriminaliteten i stor grad er utbredt blant arbeiderklasse gutten i et middelklassesamfunn.⁸⁹ I middelklasse samfunnet la man vekt på å sette seg høye mål i livet, skaffe seg utdanning osv. For en arbeiderklasse gutt vil disse målene være vanskelig å oppnå, og vil fort kunne bli møtt med avvisning. Fordi arbeiderklassegutten ikke har noe tilgang til samfunnets verdier, er det lett å søke støtte i en gjeng. Der kan han få ut frustrasjonen og sinne ved å begå lovbrudd, et tegn på opprør mot middelklasseverdiene og løsningen på deres problemer.⁹⁰ I følge Cohen er dannelsen av delkultur en gjeng der middelklasseverdiene er snudd på hodet. Choens oppfatning av delkulturen er at; ”...medlemmene stjeler, ikke for å samle eiendeler som kan gi dem status, men bare for å stjele...”⁹¹. De stjeler ikke for status, men bare for å stjele. De er en symbol på forakten de har for middelklasseverdiene. Cohen presiserer at denne teorien gjelder ikke alle, den forteller bare årsaken til kriminalitet blant en viss gruppe av arbeiderklasse ungdom.⁹²

Som nevnt over er ”risiko alder” en overgang fra barn til voksne.

⁸⁸ Urbanisering: forflytting fra landsbygda inn til byen.

⁸⁹ Teorien tar utgangspunkt i amerikanske storbyene.

⁹⁰ Hauge (1989) s 83.

⁹¹ Hauge (1989) s 83.

⁹² Hauge (1968) s 58.

Bloch og Niederehoffer⁹³ mente at denne pubertetskrisen er noe som er utbredt blant all ungdommen uansett hvilket sosiallag de er fra, det er et universelt trekk. Det var denne fasen som førte til kriminalitet. Overgangen fra barn til voksen kan skape problemer i visse samfunn, det er slett ikke slik at selv om den biologiske modenheten er tilstede at den vil bli betraktet som sosial modenhet av samfunnet. Som et svar på dette vil de unge gå sammen og markere overgangen fra barn til voksen som i blant får sine følger i kriminalitet.

Miller kommer med teorien om at kriminalitet har sammenheng med arbeiderklassen og deres manglende mannsrollemodeller. Siden fedrene i arbeiderklassen var opptatt med jobb eller forlot familien, var det ikke mye tid til barna sine, dermed hadde ikke barna særlig guttene noen mannlig forbilde å se opp til.⁹⁴ Samtidig som mangelen på forbildet⁹⁵ var et stort problem var også fattigdommen tilstede. Som en løsning på problemene ble delkulturene dannet, delkulturen skulle hjelpe innbyggerne til å holde ut og se lysere på hverdagen. Det var en løsrivelse fra umulige familieforpliktelser, muligheten til å søke etter spenning og noe som ga en selvstendighetsfølelse.

Cloward og Ohlin⁹⁶ bygget sin teori om kriminalitet som delkultur på skillet mellom drømmen om og mulighetene for å oppnå suksess. Deres synspunktene bygget på Durkheims teori om anomie som jeg kommer tilbake til under bosted. Cloward og Ohlin tar utgangspunkt i undersøkelser de har foretatt om aspirasjonsnivå og hevder at arbeiderklasseungdommens forhåpninger er langt fra urealistiske i forhold til det fremtids utsikter viser. De fra lavere sosiale lag har mindre muligheter til å oppfylle drømmene sine, derfor er ungdommer som danner kriminelle delkulturer et resultat av deres frustrasjon.

I sammenheng med vår stigende utvikling og velstand har også kriminaliteten økt. Denne tendensen vises ikke bare i Norge med også andre vestlige land viser samme resultat. Kan det være en årsakssammenheng med samfunnsendringer som fører til økende velstand og det at de unge begår lovbrudd.

Samfunnet er blitt mye rikere og velstanden har økt, dette fører til at en stor del av de unges liv vil være preget av fristelser. Spesielt i byer og tettbygde strøk vil fristelsen til velstand

⁹³ Hauge (1968) s 59.

⁹⁴ Hauge (1989) s 89.

⁹⁵ Hauge (1989) s 89.

være stor.⁹⁷

Samfunnsendringer fører til endringer i det sosiale. Fristelsen til å begå kriminelle handlinger gjelder ikke bare på grunn av et høyere velstand. Det er et sterk økning av formuesgjenstandene og mulighetene for ulovlig tilegnelse er stor, men kjøpe og eie presset blir større og større. Media og reklamer er med på å øke fristelsen, ikke bare for de unge men også de voksne. Media og reklame er viktige faktorer i dagens samfunn, samtidig har de stor påvirkning på miljøet og menneskene rundt seg.⁹⁸

3.2.6 De er voksne

Skardhamar finner i sin undersøkelse at de innsatte er voksne. Årstatistikken fra kriminalomsorgen fra 1999 viser at nesten 50% av de innsatte er over 30 år. Mens andelen for de unge under 20 år lå prosenten nede på 5%. Skardhamar finner i undersøkelsen at hele 64% av de innsatte han undersøkte var i aldersgruppen 25 til 40 år.

Statistikkene kan lett forvirre oss. Ovenfor kom vi frem til at det er de unge som dominerer over kriminalstatistikken, det er de unge som er overrepresentert. Mens når det gjelder de innsatte så er prosenten på de unge innsatte nede i 5%, her er det de voksne som er overrepresentert. I utgangspunktet burde statistikkene om de innsatte og om de straffede følges hånd i hånd. Hva er grunnen til at de to statistikkene viser forskjellige resultater. Kan forskjellen ligge i vårt rettssystems behandling av de unge og voksne lovbrøyttere. Er rettssystemets behandling av de unge og de voksne så forskjellig at det gir forskjellig utslag i statistikkene.

3.2.7 Straffeapparatets behandling av unge og voksne

På 60-tallet utførte Christie 2 selvrappoterings undersøkelser i Norge.⁹⁹ I Danmark ble også

⁹⁶ Hauge (1968) s 74.

⁹⁷ Brattholm (1976) s 88.

⁹⁸ Bratholm (1976) s 90.

⁹⁹ Undersøkelsene omfattet kun unge menn.

lignende selvrapporterings undersøkelser foretatt i 1979 og 1989.¹⁰⁰

Statistikkene viser at det er forskjell mellom de lovbruddene som blir anmeldt og de lovbruddene som fører til fengsel.

Det er flere grunner til at statistikkene er slik. Det er helt klart at rettssystemet tar tak i de mest alvorlige lovbruddene. Her er det først og fremst snakk om prioritering. De mest alvorlige lovbruddene blir selvsagt prioritert overfor bagatellmessige lovbrudd. Derfor er det også de alvorlige lovbruddene som får fengselsstraff. Videre er det slik at lovbrøtere under 18 år sjelden blir straffet med ubetinget fengselsstraff. Som oftest er det forelegg eller betinget fengselsstraff de får. Forelegg og betingestraff blir ofte gitt til de som har utført lovbrudd av mindre alvorlighetsgrad, og til førstegangslovbrøtere. Samtidig som fengselsstraff blir gitt de lovbrøtere som har begått lovbrudd av høy alvorlighetsgrad gjelder dette også for tilbakefals lovbrøterne.

Skardhamar kommer frem til at de innsatte er de voksne, mens Rustad kommer frem til at en stor andel av de straffede er unge. Ser vi på statistikken over straffereaksjonene vil vi forstå bedre hvorfor bildet er slik det er. Det er straffereaksjonene som gjør forskjell her.

Straffereaksjonen kommer som følge av alvorlighetsgraden på lovbruddet, siden de unge nesten alltid begår lovbrudd av mindre alvorlighetsgrad er det også naturlig at de får en straff som passer til deres lovbrudd. Men dermed er det ikke sagt at de unge ikke begår lovbrudd av alvorligere grad. En klar forskjell på rettssystemets behandling av unge og voksne når de begge begår en alvorlig lovbrudd, er at de unge som begår alvorlige lovbrudd ikke blir dømt til fengsel så ofte som de voksne blir. Kap 5 i straffeloven gjelder betinget dom eller grunner til at straffen kan settes ned eller forhøyes. Strl§55 er av interesse når det gjelder rettssystemets behandling av unge og voksne. Strl § 55 sier at en handling utført før fylte 18 år, kan ikke lovens strengeste straff anvendes. Det er lovbrøterens alder i gjerningstidspunktet som skal legges til grunn. Lengste straff for den unge lovbrøter er 15 år. Samtidig åpner loven også adgang for at straffebudet utmåles i bot, selv om straffebudet bare gir hjemmel for fengsel.

Ifølge statistikken fra 2003 er et stort antall av de straffede under 20 år. Dette viser hvorfor det er så få unge innsatte i norske fengsler.¹⁰¹

¹⁰⁰Undersøkelsene ble foretatt av Britta Kyvvsgaard.

¹⁰¹ Statistisk sentralbyrå: www.ssb.no/0305/a_krim_tab/tab/tab-2004-08-23-31.html

Hvor mye kan vi stole på disse statistikkene slik at vi vet at dette bilde som vi har stemmer godt overens med virkeligheten.

Statistikken kan ikke være 100% pålitelige. Statistikken har sine usikkerhetsmomenter. Fra år til år viser statistikken viser en økning eller synkning som ikke har noe med kriminalitets økning eller nedgang å gjøre. Det kan rett og slett være at noen lovendringer har funnet sted, innsatsen fra politiets side har økt eller at samfunnet har valgt å bevilge flere ressurser til f.eks de unge.

3.3 Bosted

Rustad finner i sin undersøkelse at 83% av de straffede som er med i undersøkelsen er fra tettbygde strøk. En undersøkelse gjort i 1981¹⁰² viser at flertallet også der er fra tettbygde strøk.

Skardhamar på sin side kan ikke konstatere at flertallet av de innsatte kommer fra tettbygde strøk, selv om hele 30.5% av de innsatte kommer fra storby. Dette fordi målene han har brukt er usikre, derfor er også sammenligningen med resten av befolkningen utelatt. Han søker heller støtte hos Fridhov¹⁰³ og mener at det godt kan være slik at byen som gjerningssted er av større betydning enn oppvekststed. Et interessant funn som Skardhamar finner er at 16,3% av de innsatte har flyttet mye gjennom oppveksten, slik at de ikke hadde et bestemt samfunn å forholde seg til.

I vår storby Oslo har det alltid blitt registrert et høyere antall av lovbrudd enn det er for de andre byene til sammen.

Statistikk fra 2003¹⁰⁴ viser at de fleste lovbrudd skjer i Oslo sammenlignet med befolkningen som bor i Oslo.

Denne tendensen blir ikke bare vist i Norge, undersøkelser gjort internasjonalt viser også at en stor del av lovbruddene blir begått i storbyen.¹⁰⁵

¹⁰² Otnes (1981).

¹⁰³ Fridhov (1991) s 33.

¹⁰⁴ Statistisk sentralbyrå: www.ssb.no/0305/a_krim_tab/tab/tab-2004-08-23-29.html

¹⁰⁵ Fridhov(1991), Hagan(1994), Nilsson og Tham(1999)

3.3.1 De bor i byer

Undersøkelsene viser at storparten av lovbyterne bor i byer. Hvorfor er det slik at lovbytere bor i byen?

Statistikkene fra 1855 til 1990 ¹⁰⁶ viser at den registrerte kriminaliteten alltid er høyere i byer enn landsbyene.¹⁰⁷

Hvorfor er det slik at kriminaliteten er høyere i byer enn landsbyer. Hva er det som skiller disse samfunnene fra hverandre. Er urbaniseringen årsaken til at kriminaliteten øker i byene?

3.3.2 Landsby samfunn

For å finne ut hvor kriminaliteten øker, er det viktig å gjøre rede for hvilke type samfunn som finnes.

På landsbygda er gårdsbruket av sentral betydning, familien selv utgjør en produksjonsenhet. Noe skillet mellom arbeidssted og hjem finnes ikke, heller ikke blir skillet mellom arbeid og fritid delt opp. Hjem fungerer som arbeidssted og arbeidssted er hjemmet, begge tingene ligger sammen. De har en tett og personlig kontakt med familien og de menneskene rundt i det lokale miljøet. Familien betyr mye og er en viktig enhet. At landsbyen er liten betyr at alle kjenner alle og har et personlig kontakt med hverandre. Menneskene der er avhengig av hverandre, og de er der når det trengs. Denne måte å være på læres de unge gjennom deres barnedom, ved å se hvordan miljøet i bygda er og dermed blir de oppdratt også slik.¹⁰⁸

Spørsmålet blir om denne type samfunn eksisterer i dag. I dagens samfunn er det vanskelig å ha slike samfunn. Når det gjelder barn kan man med engang konstatere at 10 års skolegang er obligatorisk i Norge. For det andre lever vi i et samfunn der industrialiseringen har nådd langt, maskiner og verktøy har for langt overtatt jobben. Den produksjonsenhet som familien var tidligere er det ikke behov for nå. Det kan ikke konstateres at den type samfunn er helt borte, selv om noen av verdiene er blitt borte. Det finnes fortsatt samfunn der lokal befolkningen kjenner til hverandre og stiller opp når det trengs. Den tette og personlige

¹⁰⁶ Olaussen (1978)

¹⁰⁷ Siden det ikke er så mye nytt forskning på dette feltet, har jeg tatt utgangspunkt i Olaussens sine funn og kriminal statistikk.

¹⁰⁸ Kyvvsgaard (1992) s 58.

kontakten har etter hvert minket og familien er ikke den viktige enheten som den engang var.

Undersøkelser gjort i 1970-årene¹⁰⁹ viser at de typiske utkantfylkene er registrering av minst kriminalitet. Utkantfylkene har ikke noe særlig tilstrømming av folk og ligger ofte lenger borte enn storbyen.

3.3.3 Storby samfunn

Livsstilen til storby samfunnet er noe annerledes. For det første er ikke familie knyttet sammen som produksjonsenhet. Arbeidssted er skilt fra hjemmet og fritidssted. Hver og en har sin egen arbeidsplass uavhengig fra hverandre. Barnas plass er heller ikke på arbeidsplassen sammen med foreldrene, de får ikke sin utdanning fra deres foreldre. For de unge er det laget egne utdanningsinstitusjoner. Dermed er det heller ikke vanlig at de unge tar over deres foreldres jobb når de blir eldre,¹¹⁰ fordi mulighetene er store til å kunne gjøre noe selv samtidig som farens ikke eier jobben, slik at jobben ikke går i arv.

Også den personlige kontakten med folk i samfunnet som finnes i landsbyen er helt omvendt av hva man finner i storbyen. Jo vanskeligere det er for en person å være anonym på landsbygda, jo enklere er det å være anonym i storbyen. I krise situasjoner blir det vanskeligere å bli avhengig av noen.

Christie¹¹¹ tar opp temaet storbyen og kriminalitet. Han mener Norden er på vei til å følge Chicago når det gjelder utvikling av samfunnsforhold. Følger vi deres fotspor så vil problemene etter hvert øke når det gjelder hver enkelt borger og organisasjoner. Han finner at flertallet av lovbrøyttere bor i stor byene,¹¹² så kommer små byene etterfulgt av tettbygde strøk på land og til slutt de øde strøk på landsbygda.

Undersøkelsen som vist over viser at kriminaliteten er mest utbredt i de storbyene. Opp gjennom årene har flytting fra landsbygda inn til storbyene vært enormt. Kan urbaniseringen

¹⁰⁹ L.P.Olaussen (1978 og 1979).

¹¹⁰ Kyvvsgaard (1992) s 60.

¹¹¹ Christie (1975) s 115.

¹¹² Christie (1976) s 75.

være årsaken til at det blir begått flere lovbrudd i storbyen enn på landet.

3.3.4 Urbanisering

Hauge mener kriminaliteten er et resultat av hvordan samfunnet er organisert.¹¹³ Han sier at *”...de tar utgangspunkt i visse strukturelle forhold ved samfunnet, og ser kriminaliteten som en funksjon av disse forholdene...”*¹¹⁴.

Urbanisering¹¹⁵ har foregått fra lang tid tilbake. Urbanisering fører til forandringer i den sosiale livsførselen. Livet på landsbygda er forskjellig fra livet i storbyen. Denne forskjellen fører til endret livsførsel og livsstil.

Økning av urbanisering har gått hånd i hånd med kriminaliteten. Jo større økning av urbanisering desto større kriminalitet er det å finne. Urbaniseringsgraden og den registrerte kriminalitetsmengden har vært nokså lik, slik at vi har kunnet konstatere at urbanisering er en kriminalitetsfremmet årsaksfaktor. Tempoet i urbaniserings prosessen har også vært av stor betydning for å ikke forkaste urbanisering som årsaksfaktor.¹¹⁶

Fra midten av forrige århundre til århundreskiftet hadde byene sterk vekst, folketallet i storbyen Oslo var femdoblet på denne perioden. Deretter frem til 2verdens krig vokste folketallet langsomt.¹¹⁷ Den samme tendens har vist seg for den registrerte kriminaliteten. Denne variasjonen er med på å styrke urbanisering som årsaksfaktor. Den registrerte kriminaliteten i Norge er høyest der det har foregått mest urbanisering.

Denne klare tendensen gjelder ikke bare for Norge, men også andre vestlige land kan konstatere at dette stemmer overens med deres undersøkelser.

Det er klart at storbyen byr på flere muligheter enn det landsbyen kan by på. De fleste som flytter inn til byen gjør det på grunn av mulighetene.

Teorien om urbanisering som årsaksfaktor er ikke av ny dato, kriminologene fra lagt tid

¹¹³ Hauge (1989) s 60.

¹¹⁴ Hauge (1989) s 61.

¹¹⁵ Fraflytting fra landsbyen til storbyen.

¹¹⁶ Hage (1997) s 22.

¹¹⁷ Hage (1997) s 20.

tilbake har betraktet økningen av befolkningstetthet som en sentral kriminalitetsfremmet faktor.

3.3.5 Løst eller tett samfunn

Vi har opp gjennom tidene hatt forskjellige teorier om hva det er som fører til kriminalitet. Lignende teorier finnes også om bosted. Teorien tilbakeføres til at hver og en tilhører ulike grupper eller sosiale kategorier. Kriminalitet har sammenheng med hvordan et samfunn ser på kriminalitet. I hvor stor grad en samfunn aksepterer kriminalitet vil være avgjørende for hvor lett man tilegner seg den kulturen.

Flere av teoretikerne har hatt samme ide de har jobbet ut ifra; de har delt samfunnene i to deler. Christie er en av de som har delt samfunnet i det oversiktlige og tette samfunnet og i det uoversiktlige og løse samfunnet¹¹⁸. I det tette og oversiktlige samfunnet er kriminaliteten lav og mindre utbredt. I et slikt samfunn foreligger det både synlighet og gjensidig avhengighet. Særlig småbyer og bygdesamfunn viser tegn til synlighet og gjensidig avhengighet. Gjensidigheten fører til at misbruk minker, og mer likhet blir dannet. Synligheten vil føre til kontroll, slik at kriminalitet og særlig delkulturer ikke får en dominerende plass. Slike samfunn prøve å sperre seg mot det onde, men til en viss grad sperrer de også noe av det gode.¹¹⁹

Så er det den andre type samfunn som er stor og uoversiktlig med mye kriminalitet. Flere av teoretikerne fant beviset for disse teoriene ved å sammenligne forholdene til bondesamfunnet som den lille og oversiktlige med industrisamfunn som den store og uoversiktlige. Christie snakker om storbyen som det løse samfunnet.¹²⁰ I storby samfunnet er ulikheten stor og kan lett bli forstått som urettferdig overfor borgerne i det samfunnet. Betenkeligheten for ulike muligheter øker. Synligheten og den gjensidige avhengigheten er det lite av i det løse samfunnet.

¹¹⁸ Hauge (1989) s 61.

¹¹⁹ Christie (1975) s 116.

¹²⁰ Christie (1975) s 115.

3.3.6 Primær og sekundær kontroll

Christie mener kriminalitet er et valg som gjelder på samfunnsnivå. For å kunne løse problemet om kriminaliteten er man nødt til å se problemet i sammenheng med samfunnet. Christie snakker om den primære og sekundære kontrollens sammenheng med samfunnene.

Kontrollen som eksisterer i samfunnet er av primær og sekundær art¹²¹. Primær kontrollen er den kontrollen som kommer fra dine nærmeste, sånn som familie og venner eller grupper med sterke bånd til hverandre. Denne kontrollens styrke er stor. En tett og sosialt samfunn har stor virkning på hvordan handlingene blir begått. Den nære kontakten fører til at den primære kontrollen har stor virkning. Den sekundære kontrollen kommer fra en som er mye fjernere, det kan være politiet eller en organisasjon man er medlem av der man ikke er aktiv men bare har en tilknytning som f.eks som følge av aksjer.

I det moderne samfunnet vi lever i har det stadig blitt mindre primær kontroll. Det moderne samfunnet fører til at alle har mye å gjøre i hverdagen, skolen kan gå i et med en deltidsjobb. Dette fører til at menneske har mindre og mindre kontakt med hverandre, slik at den primære kontrollen etter hvert mister sin betydning. Dette kan føre til at uønskede handlinger lettere kan finne sin vei. Som følge av at den primære kontrollen blir mindre har den sekundære kontrollen økt veldig.¹²² I form av strafferettsapparatet prøver den å få kontroll over samfunnet.

Som følge av dette blir det sosiale nettverket mindre, den tette og nære kontakten mellom menneskene som var preget av primær kontroll blir byttet ut med sekundær kontroll, der kontakten først og fremst kommer til i profesjonell form eller gjennom møtet med rettssystemet som følge av kriminalitet.

3.3.7 Teorien om anomisk samfunn

¹²¹ Christie (1997) s 91.

¹²² Christie (1997) s 93.

Durkheim¹²³ var en av de store sosiologene innen kriminologi. Durkheim presenterte det anomiske¹²⁴ samfunnet. Hans teori går ut på at en persons atferd er noe som springer ut av samfunnsmessige forhold. Han tok i bruk begrepene mekanisk og organisk solidaritet. Mekanisk solidaritet var et samfunn hvor de sosiale gruppene var isolert fra de andre gruppene fordi de er selvforsynte. I det mekaniske samfunnet lever folk under samme forhold og har identiske oppfatninger og verdier som de prioriterer. Det er likhet mellom alle borgerne. Organisk solidaritet er samfunn er et samfunn der arbeidsdelingen er stor, og de enkelte er avhengig av hverandre fordi det ikke finnes noen som er selvforsynt. Durkheim påpeker at i begge de to type samfunnene er lovgivningen av stor betydning, men på forskjellige måter I den mekaniske samfunnet er lovens oppgave å sikre at medlemmene har uniformitet og hindre slik at enkelte bryter loven. Mens lovens oppgave i det organiske samfunnet er å regulere samholdet mellom samfunnets medlemmer, og holde et øye på borgerne slik at noen på bekostning av andre ikke tillater seg goder i samfunnet.¹²⁵

I følge durkheim kan ikke et samfunn eksistere uten kriminalitet. Kriminalitet i det mekaniske samfunnet er viktig for at samfunnet skal kunne bestå og anvendelsen av straff kan brukes.¹²⁶ Hvis alle medlemmene i et samfunn begynne å følge lovgivningen, vil lovgivningen etter hvert måtte endres. Men samtidig sier han også at; ”...*kan samfunnet ikke tåle for mye kriminalitet, fordi dette ville svekke den kollektive bevisstheten...* ”.¹²⁷

Det anomiske samfunn er et samfunn hvor enhver er overlatt til seg selv. Mellom de enkelte samfunnsmedlemmer eksisterer det ikke noe bånd som holder dem sammen. I stedetfor er alle overlatt til seg selv, og må sette sine egne mål og kjempe for dem, slik at de målene kan realiseres uten styring fra fellesskapets ”nomos”: lov og orden.

3.3.8 Teorien om kriminalitet som et kulturbestemt fenomen

¹²³ Emilie Durkheim(1858-1970).

¹²⁴ Anomi er dannet som motsetning til det greske ordet ”nomos”: lov og orden.

¹²⁵ Hauge (1989) s 62.

¹²⁶ Hauge (1996) s203.

¹²⁷ Hauge (1989) s 63.

Tarde¹²⁸ hadde tilknytning til den franske skole¹²⁹, og var en av de som mente at moderne samfunn var grunnen til økningen i kriminaliteten. Han mente kriminalitet var noe som var et kulturbestemt fenomen, og ble lært i samhandling med andre. Han brukte forskjellene mellom det tradisjonelle samfunnet som var opptatt av familieånden og det moderne samfunnet som var preget av mobbånden til å forklare økningen av kriminalitet. Mer om det under sosialt nettverk.

Sutherlands utgangspunkt var at en teori om at: ”...*kriminalitet måtte integrere de ulike kjennetegnene eller faktorer som preget lovovertredere, men samtidig var forholdet at disse kjennetegnene i seg selv ikke nødvendigvis førte til kriminalitet...*”¹³⁰. Han mente at selv om mange lovbrøyttere hadde de samme kjennetegnene, var det fortsatt mange med de samme kjennetegnene som ikke var lovbrøyttere. Han hevdet at hans teori om ”differential association” var en teori som tok hensyn til det. Med teorien ville han vise hvordan kriminaliteten kunne lærers det enkeltindividet gjennom ”differential association”. Han mente at: ”... *kriminalitet og lovlydighet er atferd som er lært i samhandling med andre...*”¹³¹ Denne atferden og lovlydigheten ble lært gjennom at man gjorde seg fortrolig med spesielle holdninger til kriminalitet, motivasjon til å begå eller unnlate å begå kriminelle handlinger. Slik danner man seg en oppfatning av hva som er akseptabelt eller uakseptabelt innen kriminalitet. Det er når påvirkninger fra de man er i samhandling med definerer lovbrudd som mer attraktivt enn lovlydighet at kriminalitet blir resultatet.

3.3.9 Teorien om kriminalitet som samfunnsskapt

Det er sosiologisk kriminalitetsteori at kriminalitet er et resultat av samfunnets oppbygning og funksjon. Mertons teori er basert på et målmiddel modell.¹³² Mertons teori tar utgangspunkt i Durkheims teori om et anomisk samfunn. Merton ville gi en forståelse av hvordan storsamfunnets organisering kunne føre til kriminalitet og avvik fra samfunnet. Et samfunn hvor målet er individuell suksess og rikdom, og ikke alle borgerne i samfunnet har like

¹²⁸ Gabriel Tarde

¹²⁹ Hauge (1989) s 50.

¹³⁰ Hauge (1989) s 57.

¹³¹ Hauge (1989) s 56.

¹³² Hauge (1989) s 67.

muligheter til å nå sine mål. Særlig er mulighetene til utdanning og arbeid få, og når de ikke åpner sine dører er det ofte døren til kriminalitet som står på glipp. Han mener at mulighetene først og fremst er klasse bestemt og de sosiokulturelle forholdene påvirker.

Durkheims synspunkter fikk ikke særlig betydning i kriminologien frem til 2 verdens krig.

Merton var den som gjenoppdaget anomi og tok opp Durkheims synspunkter på ny. Durkheim så et samfunn i endring som en forutsetning for anomi. Merton gikk litt videre og hevdet at anomi også kunne prege mer stabile samfunn. Det amerikanske samfunn var et eksempel på dette. Videre hevdet han at alle må søke å nå lenger enn der de er nå, og bare fortsette å søke lenger opp. Det som er av betydning er at enhver stadig søker å nå lenger og lenger. Han mente at; ”... *Den som er tilfreds med sin lodd i livet betraktes som en taper...*”¹³³.

Betydningen av hvor man befant seg på lagdelingsskalaen, hadde mye å si for hvilke muligheter som fantes for å nå målene sine. De som fra før av befant seg langt nede på lagdelingsskalaen, deres muligheter var små for å kunne oppnå suksess. Fordi de fra lavere sosiale lag ikke hadde mange muligheter til å nå til topps, ville også aspirasjonsnivået deres etter hvert synke. Denne type samfunnsendringer vil hardest ramme de fra lavere sosiale lag. De vil være i en situasjon der forskjellen mellom det man ønsker å oppnå og det man faktisk kan oppnå er så stor at fremtidsutsikten viser at de ikke kan å opp dit. Denne forskjellen kan få folk på tanker om et urettferdig samfunnssystem, og dennes måte å fordele godene på. Enkelte vil godta systemet som det er mens de som ikke vil godta en slik system vil avvike fra den og bruke andre måter å oppnå suksess på. Blant annet ved å søke støtte til kriminalitet, gjøre opprør mot verdier og normer var andre muligheter til å nå målene sine, mens andre kunne ta avstand fra alle samfunnsverdiene ved å åta selvmord eller ta i bruk rusmiddel. prøver de å nå målene sine. Disse synspunktene fikk først betydning i midten av 1950-årene.

3.4 Sosial nettverk

Sosialt nettverk forteller noe om hvordan en person er. Hvordan en person velger å oppføre seg og handlinger han begår kan ha sine bakgrunner i det sosiale nettverket rundt han. Den sosiale tilpassningen en person har i samfunnet er viktig for å kunne si noe om deres velvære.

Rustad finner i sin undersøkelse at; ”... *det er en markant forskjell mellom straffede og resten*

¹³³ Hauge (1989) s 67.

av befolkningen i forhold til sivilstand... ”¹³⁴. Funnene i undersøkelsen viser at hele 72% av de straffede er ugift, sammenlignet med befolkningen der andelen er på 33%. Det er 15% av de straffede som er skilt i motsetning til befolkningen der andelen er på 10%. Disse tallene kan lett danne et feil bilde, fordi de straffede er registrert fra 17 år og opp over. Rustad deler sivilstatus etter alder og får et klarere bilde. Den største forskjellen mellom de straffede og befolkningen er de straffede over 37 år. Funnene i undersøkelsen viser at 40% av de straffede i denne aldersgruppen er skilt sammenlignet med befolkningen der tallet er på 13%. Samtidig er det 34% av de straffede som er ugift i forhold til befolkningen der kun 12% er ugifte i denne aldersgruppen.

I undersøkelsen til Skardhamar oppsummerer han med at storparten av de innsatte er enslige og ensomme.¹³⁵ 81% av de innsatte var ugift, samtidig finner han også av de innsatte som har barn er det bare 1/3 av de som har daglig kontakt med dem. Videre finner Skardhamar at de innsatte ikke bare er enslige, men de har det også dårlig med det sosiale nettverket rundt seg. Begge undersøkelsene viser det samme bildet. Andre undersøkelser gjort på dette området viser den samme tendensen.¹³⁶

3.4.1 De er enslige og ensomme

Begge undersøkelsene viser at en stor del av de innsatte og de straffede er enslige og ensomme. Hvorfor er de straffede og innsatte enslige, og hvorfor er de ensomme? Hvorfor har de et så dårlig sosialt nettverk?

Som nevnt over om bosted var det teorier som gikk ut på at kriminaliteten skyldtes årsaker i samfunnet. Kan samfunnsårsakene også være grunnen til de straffedes og innsattes dårlige nettverk rundt seg?

3.4.2 Den sosiale kontroll teori

Det viktigste sosiale nettverket en person kan ha i livet sitt er først og fremst familie, deretter

¹³⁴ Rustad (2004) s 63.

¹³⁵ Skardhamar (2002) s 66.

¹³⁶ Rustad (2004) s 62.

kommer venner og samfunnet man lever i. Hvordan det sosiale nettverket er rundt en person har mye å si for hvilke type handlinger vedkommende begår.

Hirschis kontroll teori fra 1969 går ut på at den kriminelle handling vedkommende velger å begå avhenger av hvor løst eller fast man er bundet til de rundt seg. Hans forklaring på kriminalitet er den manglende bindingen til samfunnet. Dette har sammenheng med hvor mye man har å vinne eller miste ved den kriminelle handlingen. Hirschi har fire elementer som han mener har stor betydning for hvor løst eller bundet man er til de rundt seg.¹³⁷

Aller først nevner han "attachment" - hengivenhet. Man føler seg nært knyttet til andre, på en slik måte at man ønsker å leve opp til deres ønsker og forventninger og ikke vil skuffe dem. Disse relasjonene er først og fremst rettet til familie, venner og bekjente. De vil kunne ha en kontrollerende eller påvirkende effekt enten direkte eller indirekte. Han mener hvis dette sosiale nettverket er tett, familie og venner har stor betydning i ens hverdag og liv vil kontrollen føre til at mulighetene for å begå lovbrudd vil være mindre.¹³⁸ Denne sosiale relasjonen fører til at vedkommende vil gjøre samfunnets normer til sine egne ved å godta dem og leve etter dem. Særlig familie forhold seg i mellom og oppdragelsesmåten har stor betydning. Videre mener han at "commitment" – forpliktelse har en viss betydning. Hvor mye arbeid han har lagt ned i den statusen han har. Hvor høye ambisjonene er spille en rolle, særlig i jobb sammenheng er det viktig. Alle de som har en jobb og status i samfunnet vil i stor grad være redd for å miste det. Man har brukt tid og krefter på å få den statusen eller jobben man har, derfor vil man også i større grad være engstelig for å miste den. Han hevder at jo sterkere man er tilknyttet slike verdier desto større vil engstelsen være tilstede for å miste den.¹³⁹ Det tredje elementet er "involvement" - engasjement. Jo mer man er engasjert i andre aktiviteter eller organisasjoner, desto mindre tid vil det være tid og tanker til overs for kriminalitet. Engasjement vil også ha sin rot både i den sosiale statusen og hvordan forholdene er på skolen, i nabolaget og i de forskjellige organisasjonene. Det siste elementet er "belief" – moral, at man har tro på de verdier og normer som eksisterer rundt en, og som de andre også har sin tro på. Denne troen vil kunne ha en viss påvirkningseffekt fra politikk og religion.¹⁴⁰

¹³⁷ Hauge (1989) s 75.

¹³⁸ Kyvvsgaard (1998) s 223.

¹³⁹ Hauge (1989) s 76.

¹⁴⁰ Hauge (1989) s 77.

3.4.3 Primære og sekundære kontrollens betydningen for det sosiale nettverket

Jeg skal kort nevne den primære og sekundære kontrollens sammenheng med det sosiale nettverket. Som vi har sett over blir den primære kontrollens betydning i dagens samfunn byttet ut med den sekundære kontrollen. Det vil si at hvis man først skal bli kontrollert så vil det måtte bli gjennom den sekundære kontrollen som i første omgang blir politiet eller rettssystemet. Mangelen på den primære kontrollen fører til at det sosiale nettverket rundt en person etter hvert blir borte. Det man sitter igjen med blir den kontakten som er av profesjonell art som jobb. Den sekundære kontrollen kommer man først i kontakt med etter at et lovbrudd er begått.

3.6 Utdanningsnivået

Dagens samfunn og flere år tilbake har hatt utdanning som et viktig element i samfunnet. Jo høyere utdanning man har, jo bedre er mulighetene for å kunne lykkes i samfunnet. Utdanning er et steg opp på stigen til høyere sosial status. Blant annet fører det til bedre muligheter til gode jobber. At utdanning har en viktig funksjon i samfunnet har ført til at utdanningsnivået har økt i alle alders grupper.¹⁴¹

Rustad finner i undersøkelse at de straffede har lavere utdanning enn befolkningen for øvrig. Hun finner at de straffede over 27 år er den gruppen som er overrepresentert når det gjelder ikke fullført videregående utdanning, sammenlignet med resten av befolkningen.¹⁴²

Skardhamar finner også i undersøkelsen sin at de innsatte har mye lavere utdanningsnivå enn resten av befolkningen. Et overraskende poeng som ble nevnt over var at 2% av de innsatte oppga at de ikke hadde noe utdanning, mens for befolkningen er andelen på 3.3%. Andre undersøkelser gjort på dette feltet viser noe høyere prosent andel på de som ikke har fullført, grunnen til funnene i Skardhamars undersøkelse er av metodisk art som jeg ikke går inn på

¹⁴¹ Skardhamar (2002) s 36.

¹⁴² Rustad (2004) s 70.

her.

Norsk forskning fra 1993¹⁴³ viser sammenhengen mellom kriminalitet og skoletilpasning. Forskning viser at lovbrysterne har faglige problemer på skolen og har et dårlig forhold til oppførsel og skole. Undersøkelser gjort i utlandet og på det internasjonale basis viser den samme tendensen.¹⁴⁴

En ting man skal være klar over er at utdanning ikke har den samme plassen som den har hatt for flere tiår tilbake. Før var det begrenset adgang til høyere utdanning, antall plasser var begrenset før. I dagens samfunn er tilgangen til høyere utdanning og antall plasser blitt utvidet, dette har ført til at verdien på utdanningen har sunket. Tidligere var videregående utdanning en bra utdanning. Etter reform 94 har alle nå krav på en plass i den videregående skole.

3.6.1 De har lav utdanning

Som overfor nevnt er utdanningen til de innsatte og straffede mye lavere enn resten av befolkningen. Hvorfor er det slik at de innsatte og de straffede har lavere utdanning enn resten av befolkningen.

Kan den lave utdanningen føres tilbake til forholdet de straffede og innsatte hadde med barne- og ungdomsskolen?

3.6.2 Forhold til skolen

Utdanning har mye å si for deres muligheter videre i livet og spesielt arbeidsmarkedet. Undersøkelsen til Kyvvsgaard viser at det er klare sammenhenger mellom kriminalitet og de unges forhold til skolen.¹⁴⁵ De unge i storbyen har en avvikende holdning til skolen enn det de unge på landsbygda har. Kyvvsgaard kommer frem i sin undersøkelse at ungene på landsbygden hadde et bra forhold til skolen fordi de mente at man bare skulle dra på skolen hvis man selv ville det. Hun mener hvis skole ikke ble fremstilt som noe man må, så ville det blitt til et sted

¹⁴³ Skogen (1993)

¹⁴⁴ Hollin(1992), Henngeler(1989)

¹⁴⁵ kyvvsgaard (1992) s 94.

de unge synes er bra, og da vil de dra dit. Kyvvsgaard mener at forklaringen på det dårlige forholdet elevene har med sine skolen i storbyen er at anonymiteten er stor i forhold til landsbyen.¹⁴⁶ Det er grunn til å tro at hvordan de unge trives på skolen vil kunne påvirke dem når de blir eldre. I dagen samfunn er utdanning veldig viktig. Det er på grunnlag av utdannelsen mulighetene i arbeidsmarkedet blir åpnet. I undersøkelsen til kyvvsgaard finner hun at det er sterk sammenheng mellom skolen og kriminalitet. Hun finner en sammenheng mellom kjedsomhet og kriminalitet. De unge kjeder seg på skolen, det er ikke nok utfordringer for dem som kan føre til dårlige karakterer. Også vanskeligheter i skolen for den unge i form av konsentrasjonsproblemer eller skrive og lesevansker kan lett føre til at de etter ut fort og dermed mister de lysten til å gå på skolen.

3.6.3 Skoletapere

Christie finner i sin undersøkelse av registrerte lovovertridere i årsklasse 1933,¹⁴⁷ at utdanningsforskjeller foreligger mellom de straffede og resten av befolkningen. Han viser til i undersøkelsen sin at andelen av de registrerte lovbrøyttere er det mer en 2/3 som ikke har annen utdanning enn folkeskolen, sammenlignet med resten av befolkningen der litt under halvparten har en utdanning til folkeskolen. Han mener at i motsetning til at vi ikke vet mye om årsak og virkning for hvorfor lovbrøyttere faller tidlig ut av skolen finner man klare sammenhenger mellom det å bli registrert som lovbrøytter og å ha et dårlig forhold til skolen. Sammenhenger viser klart at de som gjør det dårlig på skolen, har et dårlig forhold skolen, faller ut av utdanningssystemet tidligere og ender opp med å bli lovbrøyttere. At disse forholdene stemmer viser han til andre som også har forsket på dette feltet.¹⁴⁸

Christie mener skolen har en rolle som forvarslar. Det er først på skolen man begynner å få tanker om hvordan det vil gå videre i livet. Medelever har en oppfatning om hvordan det vil gå med hverandre. Christie viser til Toby¹⁴⁹ som sier at medelever vurderer hverandre ut fra hvordan de klarer seg på skolen, og ikke ut fra estetiske eller atletiske kjennetegn.

¹⁴⁶ Kyvvsgaard(1992) s 65.

¹⁴⁷ Christie(1975) s 88.

¹⁴⁸ Haugen (1939), Ødegård (1941), Petersen og Nilssen (1952), Bødal (1962).

¹⁴⁹ Toby Jackson(1960).

Christie mener de unge som har et dårlig forhold til skolen ser på seg selv som taper, ikke bare i skolesystemet men også i samfunnet. De gir opp og ender i en ond sirkel som fører dem til kriminalitet.

4 Avslutning

Denne oppgaven har klarlagt noen av de kjennetegnene som en lovbrøyer kan ha. Ved å ta utgangspunkt i undersøkelsene til Rustad¹⁵⁰ og Skardhamar¹⁵¹ har jeg ikke bare kunne se kjennetegnene som en lovbrøyer kan ha men også den sammenligningen som finnes for resten av befolkningen, slik får jeg en bedre oversikt over kjennetegnene. Sammenligning med teoriene og andre utenlandske undersøkelser er også med på å enten støtte eller avvise det kjennetegnernes gyldighet.

4.1 Kort oppsummering av kjennetegnene

Under begge undersøkelsene kommer det frem at det er menn som dominerer som lovbrøyer. Ingen av undersøkelsen konkludere med at det bare er menn som er lovbrøyer. I begge undersøkelser var det en liten andel av kvinnelige lovbrøyer.

Flere teorier opp gjennom årene har prøvd å forklare hvorfor det i all hovedsak er menn som begår lovbrudd. En ting alle disse teoriene har til felles er at de først og fremst prøver å vise at det er menn som er lovbrøyer, ved å forklare hvorfor andelen av kvinnelige lovbrøyer er så lav. Hvor mye holdepunkter det er i de forskjellige teoriene har jeg skrevet om underveis.

Høigård mener ”...alle teoriene har noe for seg...”¹⁵², selve problemet oppstår først når en teori alene skal prøve å være årsaken. Som sagt, deltakerteori og utstøtelseteori kan forklare en del av årsaken. Kjønnssrolle teorien og kontrollteorien bidrar også med sitt, for at vi skal få et klarere bildet.

Rettsystemet i Norge setter en grense for hva som er rett og galt. Som vist ovenfor i 3.1.7, så kan grunnen til den lave andel kvinnelige lovbrøyer skyldes lovendringer. Enten i form av at det ikke lenger er et lovbrudd eller at lovbruddet skifter sin alvorlighetsgrad. Samtidig er det

¹⁵⁰ Rustad (2004)

¹⁵¹ Skardhamar (2002)

¹⁵² Høigård (1993) s 71.

også viktig å påpeke at lovendringer har mye å si om hvordan det statistiske bildet endrer seg.

Når det gjelder kjennetegnet alder er det delt inn i 2 deler. Rustad¹⁵³ og Skardhamar¹⁵⁴ finner forskjellige alders grupper som dominerer som lovbrytere. Vi kan ikke si at noen av de undersøkelsene viser feil, for det gjør den ikke. Tvert imot viser undersøkelsene at det finnes et skille mellom det å bli registrert og få en straff og det å bli straffet.

Den høye andelen av unge lovbrytere forklares med deres ”risiko alder”, sosiale årsaker og samfunnets og rettssystemets styring og prioritering av hva de vil bruke sine resurser på. Hva et samfunn synes er viktig kan være forskjellig fra tid til annen. Samfunnskontrollen viser hva de mener er viktig og hvilke prioritering de vil gi. Andre teorier som er blitt satt frem er blant annet arbeiderklasse guttens mangel på far som sin forbilde, fordi faren hele tiden er opptatt med jobb, teorien om ”risiko alder” gjelder for alle de unge uansett deres sosiale tilhørighet, den går på de unges pubertetskrise.

Den stadig økende velferd i samfunnet kan lett føre til fristelser, spesielt hos de unge. I det samfunnet vi lever i nå er ikke det snakk om fristelser av liten art. det er her snakk om dyre biler, dyre klær og tilbehør osv. Fristelsen til luksus er stor og presset er enda større.

I undersøkelsen til Skardhamar er det den voksne gruppen av de innsatte i kretsfengslene som dominerer. Forskjellen mellom de som har fått ubetinget fengselsstraff og de som har fått en mildere straff er stor.

Rettssystemet vårt er bygget opp slik at et lovbrudd blir ikke bare dømt etter hva slags lovbrudd det er. Det er flere faktorer som er med på å bestemme den reaksjonen/straffen vedkommende får. For det første blir de unge under 18 år tatt for mindre alvorlige lovbrudd, slik at en ubetinget dom for en lovbrudd av mindre alvorlig grad finner ikke sted, men det er også andre forhold som er av betydning; om vedkommende er førstegangsforbryter eller enn gjenganger, hvor alvorlig lovbruddet er og hvilken alder lovbyteren var på gjerningstidspunktet er noen av forholdene som blir tatt hensyn til. Som nevnt over kan ikke en som er under 18 år når han begikk lovbrudd straffes med Norges strengeste straff, det er også mulighet som nevnt over til å utmåle en fengselsdom til bot der dette gir adgang til det.

¹⁵³ Se avsnitt 3.2.2.

¹⁵⁴ se avsnitt 3.2.6.

Rettsystemets forskjellsbehandling på grunnlag av alder vises klart i de to undersøkelsene.

Lovbrudd er mest utbredt i byene.¹⁵⁵ I Norge viser statistikkene og undersøkelsene at Oslo er det området hvor befolkningen øker mest og bebyggelsene er tettere sammen., samtidig er det også i Oslo kriminaliteten er mest utbredt. Kriminaliteten i landsbyen og storbyen viser klare forskjeller. Årsaken til denne forskjellen finner man mest sannsynlig i forandringer et samfunn går gjennom.

Hver samfunn har sin egen måte å leve på, forskjellene i særlig to typer samfunn viser; landsbygda er preget av lite befolkning, den nære kontakten og avhengigheten i det lokale samfunnet. Det sosiale nettverket har en sterk bånd til alle på landsbygda uavhengig om de er i slekt eller ikke. Folk er mer villig til å støtte hverandre og hjelpe hverandre der det måtte trengs. I motsetning til storbyen hvor befolknings tallet bare øker og det blir mer og mer av tettbebyggelse. Den primære kontrollen blir erstattet av sekundære kontrollen. Anonymiteten er stor og alle og enhver har ansvar for seg og sitt. Kontakten mennesker imellom blir av en mer profesjonelt karakter. Normene og verdiene i de to samfunnene er forskjellige, og blir ikke tillagt like stor vekt i begge samfunnene.

Folk fra forskjellige områder flytter til storbyen og bosetter seg der. Normene og verdiene deres har de med seg når de flytter. Etter hvert mister normene og verdiene den verdien de engang har hatt, fordi disse normene og verdiene ikke stemmer overens med de andres verdier og normer.

Lenge har teoretikerne sett på urbaniseringen som en av årsakene. Drømmen om et bedre liv, med mulighetene til å kunne gjøre noe, har ført til at flere og flere velger å forlate livet i landsbyen. Fristelsene storbyen byr på kan føre til denne tilstrømmingen uten at man tenker på hvordan denne forandringen vil påvirke dem.

Teoriene har også tatt sitt utgangspunkt i samfunn, mer presist kan man si at Durkheim tok utgangspunkt i det anomiske samfunn, der også forskjellene mellom samfunn blir vist som årsak. Meriton var den som videreførte teorien til Durkheim, han la årsaken til kriminalitet som samfunnskapt. Et samfunn hvor suksess og rikdom er på det individuelle nivået og

¹⁵⁵ se avsnitt 3.3.1

fristelsen til å klatre lenger opp på rangstigen bare øker.

Sutherland mener at kriminalitet er en atferd som man lærer i samhandling med andre. Eksempel på dette er hvor akseptert kriminaliteten i et samfunn er avhenger av hvilke holdninger man har til kriminalitet.

Teoriene trekker i retningen om at årsaken i samfunnet har mye å si for den økte kriminaliteten. Enten det er i form av urbanisering eller de verdier og normer et samfunn har.

Det dårlige sosiale nettverket er også ett av kjennetegnene på lovbrøyttere. Hvordan det enkelte individet har det har mye å si for hvordan det sosiale nettverket er rundt han. At de er ugifte og har nesten ikke noe kontakt med verken familie, venner eller andre viser et tegn på hvor forlatt de er. Om de har vært denne livsstilen selv eller er blitt utstøtt selv, har ikke mye å si i dette tilfellet. Poenget er at de er enslige og ensomme.

Om denne ensomheten skylder årsaker i samfunnet kan man ikke si noe sikkert om, men det er flere ting som trekker i den retningen.

Undersøkelsene til Rustad og Skardhamar viser at det er en større andel av lovbrøytterne som er ugifte og ensomme enn befolkningen forøvrig.

Hirschi hevder at kontrollteorien kan være en årsak til deres enslige og ensomhet. Hvor mye kontroll de rundt seg kan ha har mye å si for hvilken handlinger en person velger å begå.

Den primære og sekundære kontrollen har også en viss betydning. Hvor nær en person er der kontrollen kommer fra har også mye å si. Den primære kontrollen kommer alltid fra de som er en nær og vil da også selvfølgelig ha stor virkning på en person. Om den sekundære kontrollen har like mye å si blir noe helt annet. Fordi den sekundære kontrollen kommer fra samfunnet vil også kontrollen ha sin utgangspunkt i det som er til beste for samfunnet generelt, og ikke det beste til det enkelt individet som den primære kontrollen skal utføre. Dagen samfunn har mer og mer begynt å miste den primære kontrollen og den sekundære har begynt å ta over.

Også utdanningsnivået til lovbrøyttere synes å være lavere enn resten av befolkningen. Tidlig avsluttet skolegang fører til dårlige jobber som igjen gir dårlige betale jobber.

4.2 Resultatenes betydning

Videre må vi se hvor mye vi kan stole på undersøkelsene og statistikkene som vi har. Skardhamar har allerede i begynnelsen av oppgaven sagt undersøkelsesmetoden han hadde, var preget av metodiske problemer var det derfor også vanskeligere å komme med en konklusjon. Han har basert slutningene fra undersøkelsen fra de funnene han har funnet sammenlignet med andre lignende undersøkelser og på bakgrunn av kriminologisk litteratur.

Vi må være klar over at det resultatet som kommer frem i form av statistikker ikke bare gjelder forholdene i samfunnet, men den viser også hvor mye av ressursene som blir brukt og hvilke prioriteringer et samfunn har. Hvordan et lands styring foregår har mye å si. Hvordan kriminal statistikken til slutt blir ikke avgjørende av bare hvor mange lovbrudd som er begått, men også hvor mye ressurser og hvilken prioritering samfunnet har gitt. Dvs at en økning av unge lovbrøyttere betyr slett ikke at det kan konkluderes med at det er flere unge lovbrøyttere, samfunnets fokusering og tildeling av ressurser på de unge kan føre til at flere unge blir registrert som lovbrøyttere.

Metoder som blir brukt har også en del å si for hvordan resultatet blir.¹⁵⁶ Forskjellige metoder blir brukt når man forsker noe. Metoden blir bestemt ut fra hvilken forutsetninger man har, hva man vil ha som hovedtyngde. Fordi ikke alle metoder kan brukes på hvilken som helst problemstilling, er det noen problemstillinger som kan bestemme hvilke metode som skal brukes mens andre ikke kan. Valg av metode kan også ha sine grunner som er av praktisk art, blant annet kan tid og omstendigheter gjøre at man velger en bestemt type metode eller ressursene tilsier at en bestemt metode blir brukt.

Et annet punkt som er viktig å ha i tankene når man ser på hva resultatene betyr er feilkildene;¹⁵⁷ den skjulte kriminaliteten og den registrerte kriminaliteten. Den skjulte kriminalitet/mørketall blir aldri registrert og omverden får aldri vite om hvor mye det. Når det gjelder den registrerte kriminalitet så kriminalstatistikk til først etter en silings prosess. Etter det Høigård mener er det fire frafallsprosesser; anmeldelser som blir borte som følge av svikt i registrering og svikt i politiets rapportering, lovbrudd som aldri blir anmeldt, de som aldri

¹⁵⁶ Finstad (1997) s 49.

¹⁵⁷ Høigård (1997) s 69.

oppdaget og lovbrudd som ikke blir oppklart.

Ut fra dette kan man sette sine tvil til statistikkene og undersøkelsene som blir utført. En ting vi må være klar over er at det finnes ikke og kommer heller ikke til å finnes statistikk som kan gi oss 100% sikre data på hvordan samfunnet vårt egentlig er.

Kjennetegnene som jeg har funnet frem til her er ikke absolutte, det finnes selvsagt mennesker som er ugifte, har lav utdanning og til og med bor i byen som ikke er en lovbrøyer. Noen lands undersøkelser viser de samme kjennetegnene som Norge har, men det er også noen land som ikke har de samme kjennetegnene. Sveits er et eksempel på det hvor de ikke vil ha med de unge i statistikken.¹⁵⁸ Dermed viser statistikkene et bilde av at det er den voksne gruppen som er overrepresentert. Kjennetegnene viser bare et bilde av samfunnet slik den er. Det finnes også lovbrøyer som har et bra sosialt liv, bra utdanning osv. Men denne type lovbrøyer er det ikke så mange av, men de finnes de også. Det man må ha i baktanken når man ser på kjennetegnene på en lovbrøyer er at disse kjennetegnene ikke nødvendigvis gjelder alle lovbrøyer.

Som en avsluttende oppsummering sier jeg at en lovbrøyer kan ha disse kjennetegnene; de er menn, de er voksne/unge, de bor i byer, er enslige og har et dårlig sosialt nettverk.

¹⁵⁸ Se avsnitt 3.2.4.

5 Litteraturliste

Bratholm, Anders (1976): *Unngdomsproblemer- ungdom med problemer*: Andernæs, Bratholm, Christie: *Kriminalitet og samfunn*- Pax forlag AS Oslo

Christie Nils (1975): *Hvor tett et samfunn?* – Universitetsforlaget København

Christie Nils (1976) : hvorfor blir unge mennesker lovbrøtere : Andernæs, Bratholm, Christie: *Kriminalitet og samfunn* – pax forlag as Oslo

Christie Nils (1976) : hvor kriminalitet er lovlydighet : Andernæs, Bratholm, Christie: *Kriminalitet og samfunn* – pax forlag as Oslo

Christie Nils (2000): *Kriminalitetskontroll som industri* - Universitetsforlaget

Christie Nils (1997) : sosial kontroll: Finstad og Høigård (red) (1997) *kriminologi* – Pax-Forlg AS Oslo

Dullum Jane (1997): Alder og kriminalitet: Finstad og Høigård (red) (1997) *kriminologi* – Pax-Forlg AS Oslo

Ericsson Kjersti (1997): *Vitenskap og samfunn* : Finstad og Høigård (red) (1997) *kriminologi* – Pax-Forlg AS Oslo

Finstad Liv (1997): *kriminologiens kvalitative kunnskapskilder*: Finstad og Høigård (red) (1997) *kriminologi*– Pax-Forlg AS Oslo

Haga Per (1997) : *Kriminalitet som samfunnsspeil om samfunnsmessige årsaker til kriminalitet* – Det kriminalitetsforebyggende råd

Hauge Ragnar (1996): *Straffens begrunnelser* – Universitetsforlaget

Hauge Ragnar (1968) : *Gjengkriminalitet og ungdomskulturer* – Univeresitetsforlaget

Hauge Ragnar (1989): *Kriminalitetens årsaker utsnitt av kriminologiens historie* - universitetsforlaget Oslo

Høigård, Cecilie: *kvinnelige lovbytere: Cecilie Høigård Annika Snare*(red) (1993): *Kvinnens skyld*-Pax forlag AS

Høigård Cecilie (1997): *kriminalitetsbilder og kriminalstatistikk: Finstad og Høigård* (red) (1997) *kriminologi* – Pax-Forlg AS Oslo

Høigård Cecilie(1993): *kvinnelige lovbytere: Høigård og Snare* (red) *kvinnens skyld* – Pax-Forlag AS Oslo

Kriminalstatistikk: (2003): Statistisk sentralbyrå

Kyvvsgaard Britta (1998) : *Den kriminelle karriere* – Jurist og Økonomforbundets Forlag København

Kyvvsgaard Britta (1992): *Ny ungdom? Om familie, skole, fritid, lovlydighet og kriminalitet* – Jurist og Økonomforbudets Forlag København

Pape (1995): *karakteristika ved ungdomskriminalitet og unge lovovertredere*-PHS forskning.

Rustad, Lotte Thorsen (2004): *For mye av ingenting... - straffedes levekår og sosiale bakgrunn.* – Oslo Hustrykkeriet universitetet i Oslo.

Schafft Angelika (1997): *kriminalitet, sosial bakgrunn og kontroll: Finstad og Høigård* *kriminologi* (red) (1997) – Pax-Forlg AS Oslo

Skardhamar, Torbjørn (2002): *Levekår og livssituasjon blant innsatte i norske fengsler* - Oslo Universitetet i Oslo.

Sverre Brun- Gulbrandsen(1958): *Kjønnsrolle og ungdomskriminalitet*- Universitetsforlaget i Oslo.

Sveri Knut (1960): *kriminalitet og alder*- boktrykkeri aktiebolag

Veigheim Berit (1997) : kjønn og kriminalitet: Finstad og Høigård (red) (1997) *kriminologi* –
Pax-Forlg AS Oslo

